

Acrocephalus

84

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	1000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 6276 Pobegi, Kocjančiči 18 tel.: 0609/643 703, od 8 ^h do 9 ^h
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovanje in tehnično urejanje, layout & technical editing), Igor Pustovrh (svetovalec za fotografijo, photography), Slavko Polak (svetovalec za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, Andrej Sovinc, Dare Sere, dr. Davorin Tome
lektor in prevajalec translator and language editor	Henrik Ciglič
fotoliti photoliths	ATELJE T. Škofja Loka
tisk print	MEDIUM Radovljica
cena price	1000 SIT za številko, dvojna številka 2000 SIT, letna naročnina 5000 SIT
naklada / circulation	800 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov / address	1001 Ljubljana, p.p. 2395
društveni prostori	Ljubljana, Žibertova 1, tel.: 061/133 95 16
uradne ure in srečanja	četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Borut Štumberger 2282 Cirkulane 41 tel.: 062/761 000
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 2000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel.: 062/29 086
tajnik secretary	Borut Mozetič 1000 Ljubljana, Rožna 7 tel.: 0609 625 210
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor / executive board	A. Bibič, L. Božič, D. Dolenc, T. Jančar, P. Kmecl, B. Marčeta, T. Mihelič, B. Mozetič, S. Polak, A. Ramšak, B. Rubinič, D. Sere, A. Šorgo, B. Štumberger, T. Trilar, M. Vogrin in častna člana dr. S. D. Matvejev in dr. A. O. Župančič
letna članarina annual membership subscription	5000 SIT za posameznike, 3000 SIT za učence in študente, 1000 SIT za podmladek in 20.000 SIT za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 27620- 99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije.

Sponzorja revije Mobitel in BirdLife.

Donator Prirodoslovni muzej Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4. 3. 1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Svoboden kot ptica - ujeta v fotografijo

1. nagradni fotografski natečaj, Mobitel d.d. v sodelovanju z DOPPS

Free as a bird - caught in a photograph

1st photographic competition, Mobitel d.d. in association with DOPPS

Predmet fotografiranja je lahko zelo različen, pa vendar je osnovni namen te dejavnosti v bistvu vedno enak. Ob tem, da je fotografija na koncu vedno dokument, je samo dejanje fotografiranja komunikacija, raziskovanje in spoznavanje. Fotografiranje ptic je tako lahko zgolj znanstvena dejavnost, pa vendar končni rezultati kažejo, da gre ob tem tudi za nekaj več. Tem bitjem, ki jih je narava zavarovala s plašnostjo, fotograf sledi v njihovo naravno okolje, njihovo naravno zavetišče, in res sta potrebna vsa ljubezen in spoštovanje, da mu je dovoljeno zabeležiti te, večini ljudi, neznane prizore. Sama fotografska tehnika je tako tudi tu le golo orodje, ki bi brez vsega drugega, znanja, potrpljenja in spoštovanja narave, ostalo brez moči.

Gotovo se je Mobitel za to akcijo odločil tudi iz komercialnih razlogov, pa vendar. Pomen končnega rezultata ni toliko v tem, da smo izbrali najboljše, ampak drugje. Najprej se zdi pomembno, da se tudi širša javnost zave pomena pričujočnosti teh neverjetnih bitij in še bolj potrebe, da zanje skrbi in jih zaščiti. Drugo, kar je pomembno bolj po fotografski plati, pa je to, da se skozi take prireditve počasi gradijo kriteriji, kako te reči res dobro opraviti. Sam sem fotograf in kar priznam, da se na ptice kaj dosti ne spoznam, kar zagotovo velja še za koga v žiriji. Tako se je izkazalo, da je bila strokovna heterogena skupina nujna, da pridemo do želenih rezultatov. Če bi namreč prevladala ornitološka stroka, bi dobili sicer strokovno zanimive fotografije, ki pa širše publike ne bi mogle pritegniti tako, kot si želimo, da bi jih, in obratno, zgolj likovno lepe fotografije, brez vseh bioloških zanimivosti, bi obvisale kot prazen okrasek na steni.

Žirija si je zato delo razdelila nekako takole: bolj likovno usmerjeni člani smo ocenjevali svoje področje, strokovni del

žirije pa nas je opozarjal na tiste nam neznane dejavnike, kot so ustrezno okolje, redkost fotografirane ptice, težavnostna stopnja te dejavnosti in podobno. Samo ocenjevanje, še bolj pa poslano fotografsko gradivo, je prav neverjetno spominjalo na podobne natečaje zgolj fotografske narave.

Pregledali smo 783 diapozitivov in 23 fotografij 61 avtorjev. Morda smo pri razpisu malce pretiravali s številom tekmovalnih kategorij, saj so se podobni motivi istih avtorjev kar prevečkrat ponavljali. Druga stvar, ki pa je značilna za prav vse fotografske natečaje, je premajhna samokritičnost, predvsem pa pomanjkanje koncepta, ko gre za serijo diapozitivov. Te naj bi družila neka skupna misel, pa naj bo to časovna povezanost snemanja, osredotočenost na dogajanje na isti lokaciji ali kak pomensko bistven dogodek iz življenja ptic. To se je še najbolj pokazalo pri kategoriji varstva in ogroženosti ptic. Kaj hočem povedati, se morda najlepše vidi iz nagrajenih del, ki so edina ustrezala takim kriterijem, pa tudi tam si je žirija dovolila, da številčno zmanjša in uredi posamezne prispevke, ki pa so zato veliko pridobili v jasnosti in sporočilnosti.

O posameznih delih ne bi posebej govoril, saj je tudi ta vrsta fotografije dejavnost, ki jo ima vsak pravico gledati s svojimi očmi. Ob nagrajenih fotografijah je bilo lepih še kar nekaj. Žal niso prišle v poštev zaradi slabe tehnike ali morda preveč umetnega okolja, v katerem so bile ptice posnete. Pokaže pa se na koncu nekaj, kar je zlasti v tako majhnem prostoru, kot je Slovenija, lastno prav vsakemu delovanju. Krog ljudi, ki kaj res dobro opravijo, je vedno ozek. Tudi tu smo na koncu presenečeno gledali v vedno iste ponavljajoče se šifre, pod katerimi so se avtorji udeležili natečaja.

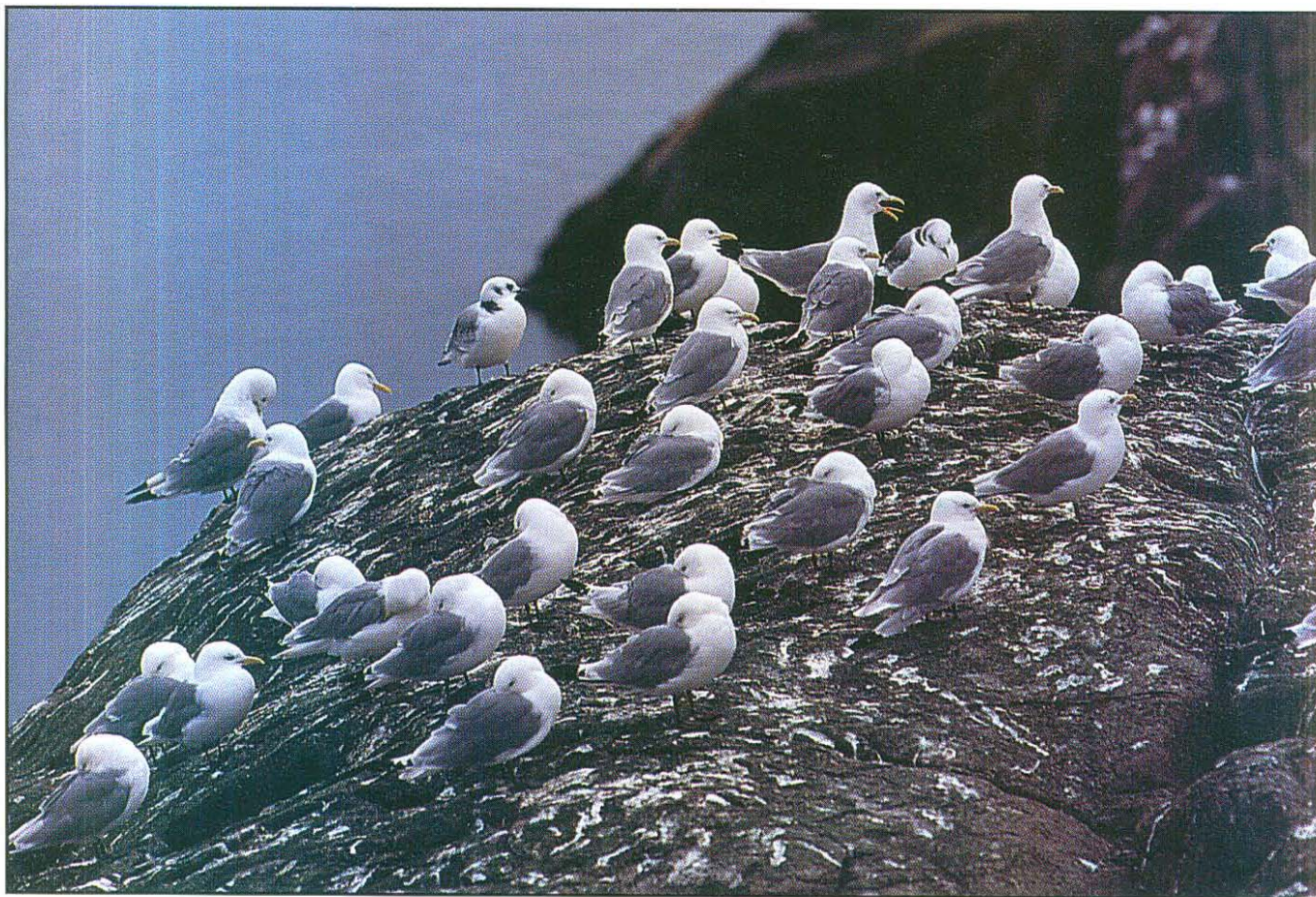
Milan Pajk

Črne liske *Fulica atra*, Common Coots, mlakarice *Anas platyrhynchos* (Hrvoje Oršanič)

Rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, Yellow - legged Gull (Borut Rubinič)

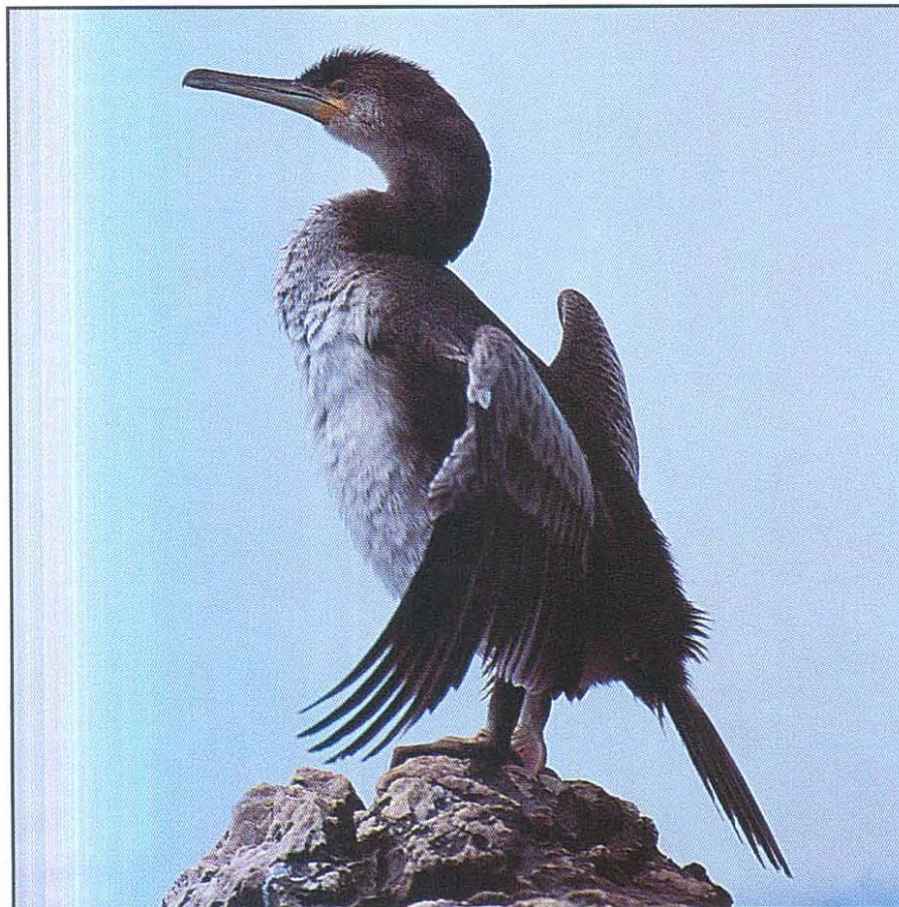
Triprsti galebi *Rissa tridactyla*, Kittiwakes (Tomaž Mihelič)

Zlata prosenka *Pluvialis apricaria*, Grey Plover (Tomaž Mihelič)

Črna njorka *Cephus grylle*, Black Guillemot (Tomaž Mihelič)

Vranjek *Phalacrocorax aristotelis*, Shag (Marko Pogačnik)

NAGRADE

Črne liske *Fulica atra* z mlakaricami *Anas platyrhynchos* v ozadju (Hrvoje Oršanič), glavna nagrada

Mali skovik *Glaucidium passerinum* (Milan Vogrin), nagrada v skupini "upodobitve slovenskih vrst ptic"

Rumenonogi galeb *Larus cachinnans* (Borut Rubinič), nagrada v skupini "fotoesej iz življenja v Sloveniji živečih ptic in njihovega življenjskega okolja" za serijo šestih posnetkov

Vranjek *Phalacrocorax aristotelis* (Marko Pogačnik), nagrada v skupini "upodobitve ptic zunaj Slovenije"

Triprsti galebi *Rissa tridactyla* (Tomaž Mihelič), nagrada v skupini "fotoesej iz življenja zunaj Slovenije živečih ptic in njihovega življenjskega okolja" za serijo štirih posnetkov

Siva vrana *Corvus corone cornix* (Slavko Polak), nagrada v skupini "utrinki"

Žirija:

Milan Pajk (redni profesor na ALU)

Dr. Tomi Trilar višji kustos - PMS)

Jasna Andrić (oblikovalka - Agencija Imelda 8000)

Borut Štumberger (predsednik DOPPS)

Nataša Grom (Mobitel - marketing)

Vpliv čiščenja trstičnih jarkov na gnezdenje ptic

Impact of drainage cleansing on birds breeding in reed ditches

Andrej SOVINČ

UVOD

Melioracijski odvodniki so značilni krajinski element na Ljubljanskem barju. Vanje se že dobri dve stoletji izceja voda iz vlažne barjanske zemlje, z vodo pa odteka tudi možnosti preživetja ogroženih barjanskih rastlinskih in živalskih vrst, ki so odvisne od površin z visoko gladino talne vode.

Na Ljubljanskem barju so od časa zadnjega mostiščarskega jezera pred okoli 3700 leti pa do izkopa Grubarjevega kanala in vzpostavljene goste mreže melioracijskih jarkov in kanalov prevladovale obsežne vodne in močvirne površine. Ranjeno barjansko površje, prerezano s številnimi in globokimi izsuševalnimi kanali, se je v zadnjih dvesto letih tako izsušilo, da danes na Barju - simbolu močvirnosti - ni več stalnih stoječih voda in večjih močvirij. Le v času spomladanskih in jesenskih visokih voda se Barje za nekaj dni vrne v preteklost, ko je na poplavljenih površinah spet opaziti ptice, ki že desetletja in stoletja tu ne gnezdi več. Trstičja, nekdanje tako značilna za Barje, so omejena skoraj samo na brežine melioracijskih odvodnikov ali pa se razširajo na že osušenih površinah, kjer so za večino ptic gnezditveno nezanimiva.

Večji melioracijski odvodniki s počasi tekočo vodo, obrasli z ozkimi, a gostimi pasovi močvirne vegetacije, so ob dejstvu, da na Barju razen posameznih ribnikov in jezer na obrobju ni več vodnih površin, še najbolj podobni nekdanjim močvirjem.

Positivna vloga kanalov in jarkov kot nadomestilo za nekdanja trstičja je močno zmanjšana zaradi njihove osnovne funkcije - odvodnje voda in izsuševanja površin. To ima namreč katastrofalne posledice

za biotopsko pomembne vlažne travnike in globalno močno ogroženo tukajšnje rastlinstvo in živalstvo.

Ekološke razmere na odvodnikih se bistveno spremenijo vsakih nekaj let, ko pristojna vodnogospodarska služba strojno odstrani usedline z dna in brežin ter očisti plavajočo in močvirsko vegetacijo. Takšna dela se opravljajo zaradi zagotavljanja pretočne sposobnosti odvodnika in izsuševanja okoliškega terena.

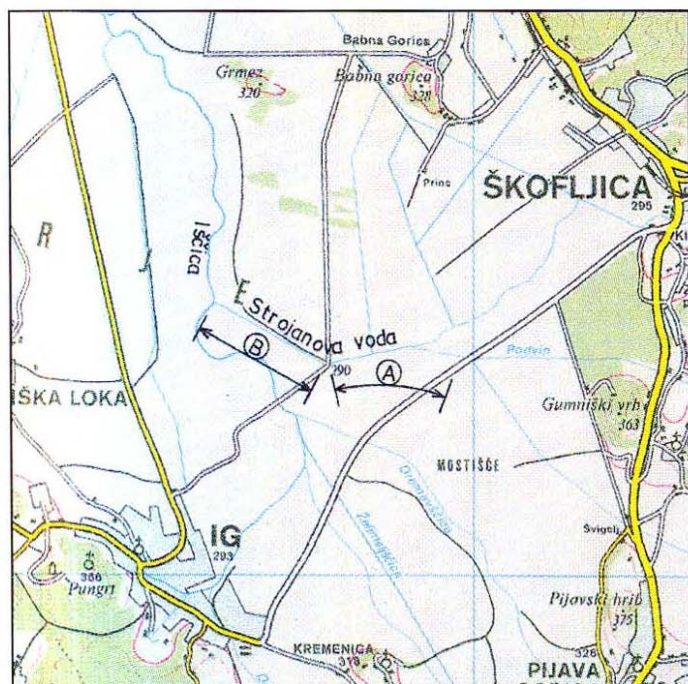
Melioracijski jarki in odvodniki so barjanska realnost. V bližnji prihodnosti ne moremo pričakovati, da bo današnjih več kot 400 km jarkov zasutih, da bo Barje spet prepuščeno zamočvirjanju in da se bodo v obsežnih trstičjih spet naselile specifične vrste ptic. Dosežemo pa lahko, da bodo vsaj vzdrževalna vodnogospodarska dela na odvodnikih opravljena na način, ki bo tudi v prihodnje omogočal preživetje nekaterim izmed teh vrst ptic v sekundarnih gnezdiščih na trstičnih jarkih.

Cilj naloge je bil predlagati takšen način izvajanja vzdrževalnih del na odvodnikih, ki bo v čim manjši meri prizadel gnezdečo ornitofavno. V okviru naloge je bilo predvideno tudi ugotavljanje uspešnosti predlaganih ukrepov s primerjavo številčnosti in zastopanosti gnezdečih vrst ptic pred in po posegu. Ti rezultati so predstavljeni v pričujočem prispevku. Vplivi sprememb v sestavi in številnosti travniških gnezdilcev v vplivnem območju jarka v nalogi niso bili preučeni.

Nalogo sta finančno podprla Mesto Ljubljana, MSIRKS - Enota za raziskovalno dejavnost in Ministrstvo za okolje in prostor, Republiška direkcija za varstvo okolja in urejanje voda.

OPIS ODVODNIKA STROJANOVA VODA

Jarek Strojanova voda leži na vzhodnem delu Ljubljanskega barja in sodi med srednje velike odvodnike. Izbrani odsek jarka v dolžini približno 2000 metrov na vzhodni strani omejuje cesta Ig - Škofljica, na zahodni strani pa se jarek izliva v reko Iščico (slika 1).

Slika 1: Topografski položaj jarka Strojanova voda na Ljubljanskem barju

Fig. 1: Topographical position of the Strojanova voda channel at Ljubljansko barje

Osnovne hidravlične lastnosti Strojano-ve vode so naslednje (povzeto po VGI, 1986):

- oblika profila: trapezni,
- širina dna: 2 metra,
- naklon brežin: 1:2,
- dimenzioniranje profila:
 $Q_{10} = 6,8 \text{ m}^3/\text{s}$,
- višina vode pri Q_{10} : 1,56 metra.

Strojanova voda je bila pred pričetkom raziskave zadnjič strojno očiščena leta 1986. S posameznimi parcelami ob jarku in brežinah lastniki okoliških parcel različno gospodarijo. V splošnem velja, da je večina trase redno enkrat letno pokošena, ponavadi do vodnega ogledala. Leta 1997 je bil del jarka v celoti (vključno s trstičjem v sredini struge) pokošen konec

maja, torej v času valjenja in hranjenja mladičev.

Vegetacijski tipi v profilu jarka in v pasu, ki se razteza ob obeh brežinah jarka in je širok do 30 metrov, so razvrščeni v trstičje, grmovnato-drevesni pas, travnato-zeliščni pas na brežinah z vodno in močvirsko vegetacijo.

	odsek A (%) section A (%)	odsek B (%) section B (%)	skupaj (%) total (%)
trstičje reed	79	42	63
grmovnato- drevesni pas shrubby - arboraceous strip	4	37	19
travnato- zeliščni pas in odprta vodna površina grassy - herbal strip and open water surface	17	21	18

Tabela 1: Deleži posameznih vegetacijskih tipov po posameznih odsekih in skupaj na jarku Strojanova voda

Table 1: Shares of separate vegetation types as per separate sections as well as jointly in the Strojanova voda channel

METODA DELA

Lega jarka je prikazana na sliki 1, kjer je označen tudi odsek jarka vzhodno od t.i. betonskega mostu (odsek A). Zahodni del jarka je označen kot odsek B. Trasa jarka je sestavljena iz treh premočrtnih delov. Dolžina odseka A je približno 860 m, odseka B pa okoli 1110 m.

Oba odseka Strojano-ve vode sta bila očiščena februarja 1996 (čiščenje je opravilo Vodnogospodarsko podjetje Hidrotehnik). Na odseku B je bilo čiščenje jarka opravljeno na "klasičen" način. Pri tem načinu se odstrani vsa vodna in brežinska vegetacija s koreninami vred in odstranijo nanosi usedlin na dnu in brežinah.

Odsek A pa je bil očiščen po posebnih smernicah, ki so bile pripravljene z namenom, da se omilijo negativne posledice

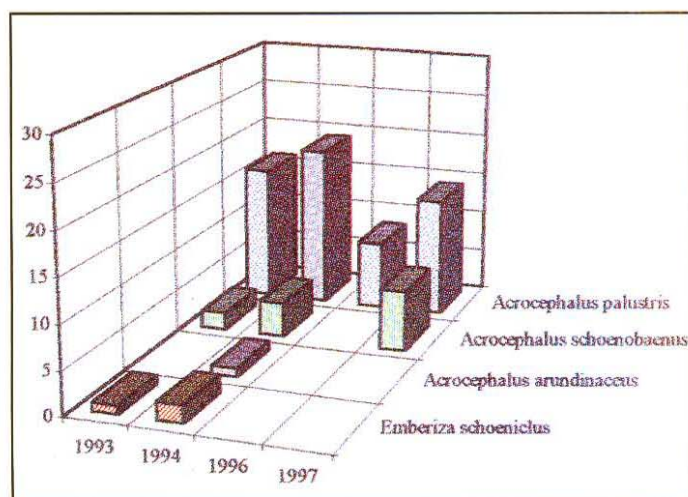
teh posegov na gnezdilke. Te smernice so podrobneje predstavljene v raziskovalni nalogi (SOVINC, 1995). Na tem odseku sta bila strojno očščena samo dno in spodnja tretjina ene brežine, nasprotna brežina pa je ostala nedotaknjena. Zaradi vodnogospodarskih zahtev žal ni bilo možno, da bi se na delu jarka Strojanova voda čiščenje leta 1996 sploh ne izvedlo, čeprav bi bilo to zaželeno zaradi podrobnejšega ugotavljanja razlik v gnezdeči ornitofavni.

Z metodo kartiranja je bila preučena gnezditvena ornitofavna v območju profila in do 30-metrskem pasu ne obeh straneh odvodnika v letih 1993, 1994, 1996 in 1997. Na topografsko karto v merilu 1:5000 so bile vnešene lokacije pojočih samcev ali najdenih gnezd (teritoriji) vseh registriranih vrst ptic. Podrobnejši gnezditveni popisi so bili opravljeni vsaj dvakrat v mesecih maju in juniju v letih 1993 in 1994 (pred opravljenim čiščenjem jarka) in po izvedenem strojnem čiščenju (februarja 1996) v letih 1996 in 1997 po smernicah, pripravljenih v okviru raziskovalne naloge. Za leto 1995 nimam podatkov.

Pojočji samesec oziroma najdeno gnezdo sta bila obravnavana kot gnezdeči par. Kot skupno število gnezdečih parov posamezne vrste je bila upoštevana višja izmed vrednosti majskega oziroma junjskega popisa. Popisi so bili opravljeni v jutranjem času, s pričetkom ob sončnem vzhodu.

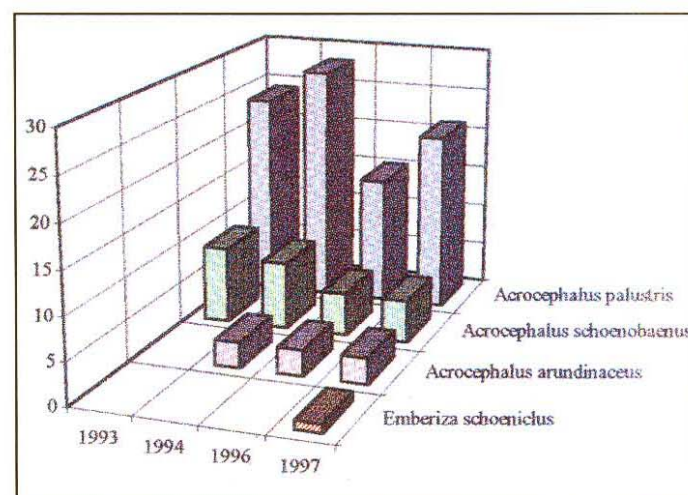
REZULTATI IN DISKUSIJA

Značilne vodne in močvirske vrste ptic, ki gnezdiijo tudi na odvodniku Strojanova voda, so zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*, bičja in močvirska trstnica *Acrocephalus schoenobaenus* in *Acrocephalus palustris*, rakar *Acrocephalus arundinaceus* in trstni strnad *Emberiza schoeniclus*. V diagramih na slikah 2 in 3 je prikazano število ugotovljenih teritorijev vseh treh vrst trstnic in trstnega strnada v letih 1993 in 1994 (pred čiščenjem jarka) in 1996 (po opravljenem čiščenju). En par zelenonogih tukalic je leta 1993 gnezdil na odseku B, leta 1997 pa na odseku A.

Slika 2: Število gnezdečih parov trstnic *Acrocephalus* in trstnega strnada *Emberiza schoeniclus* na prilagojeno očiščenem odseku A med letoma 1993 in 1997

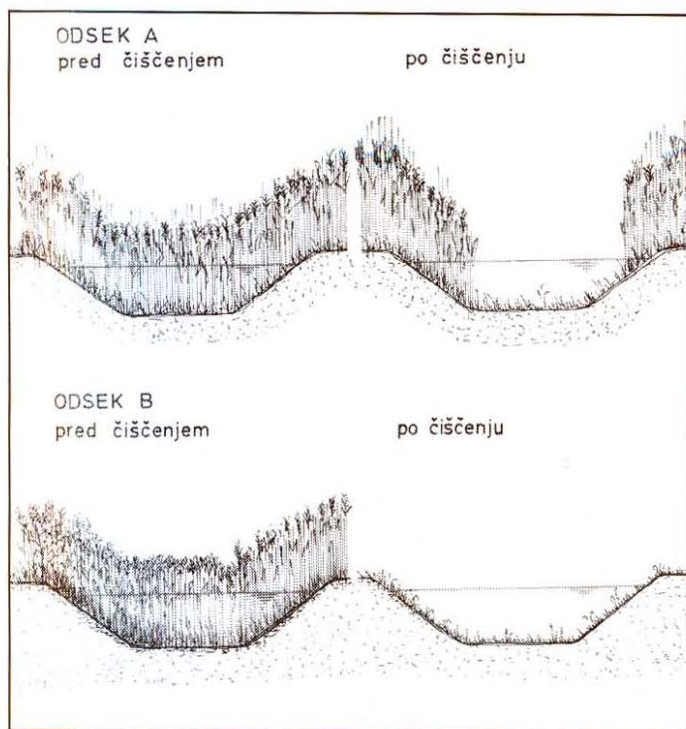
Fig. 2: Number of breeding pairs of warblers *Acrocephalus* and Reed Bunting *Emberiza schoeniclus* in adaptably cleared section A between 1993 and 1997

Slika 3: Število gnezdečih parov trstnic *Acrocephalus* in trstnega strnada *Emberiza schoeniclus* na klasično očiščenem odseku B med letoma 1993 in 1997

Fig. 3: Number of breeding pairs of warblers *Acrocephalus* and Reed Bunting *Emberiza schoeniclus* in standardly cleared section B between 1993 and 1997

Primerjava zastopanosti vrst in njihove številnosti na izbranem delu trstičnega odvodnika Strojanova voda v letih 1993 in 1994 kaže, da večjih populacijskih sprememb ni bilo. V teh dveh sezonah se tudi ekološke razmere na jarku niso bistveno razlikovale, jarek pa je bil sedem oziroma osem let po zadnjem strojnem čiščenju dokaj močno zarasel.

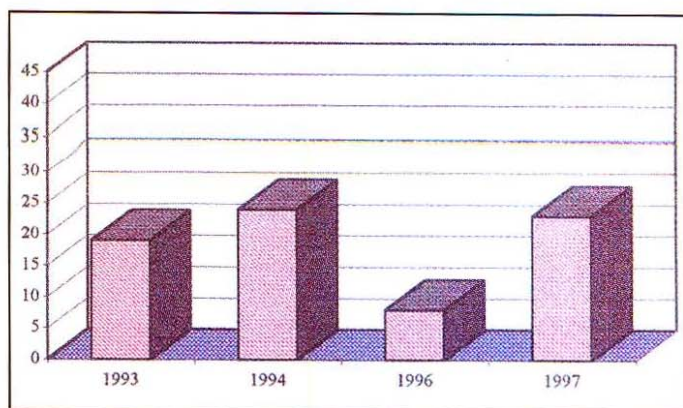

Slika 4: Shematski prikaz prerezov klasično očiščenega odseka odvodnika B in prilagojeno očiščenega odseka A pred in po čiščenju (A. Sovinc)
Fig. 4: Schematical presentation of cross-sections of standardly cleared section B and adaptably cleared section A prior and after clearing (A. Sovinc)

V obeh letih pred posegom je bilo število gnezdečih parov bičjih trstnic na celotni trasi odvodnika (odseka A + B) podobno (11 parov leta 1993 in 12 parov leta 1994). Leta 1993 je gneznilo 40 parov močvirskih trstnic, naslednje leto pa 47. Rakar se je kot gneznila pojavil šele leta 1994 (4 pari), zelenonoga tukalica (1 par) pa je gneznila le leta 1993. Število gnezdečih parov trstnega strnada se je povečalo z enega para leta 1993 na dva para v naslednjem letu (sliki 2 in 3).

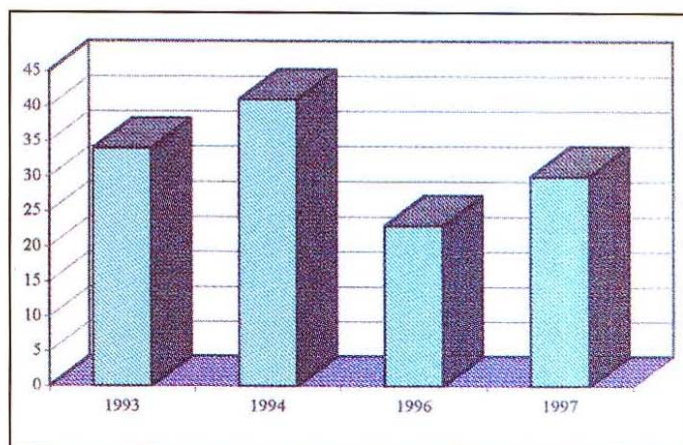
Upad števila skupnega števila gnezdečih parov v prvi gnezditveni sezoni po opravljenem čiščenju je večji na klasično očiščenem odseku (66%) kot na prilagojeno očiščenem delu (44 %).

V drugem letu po čiščenju se je skupno število gnezdečih parov značilnih vodnih in močvirskih vrst na obeh odsekih že močno približalo tistemu pred čiščenjem (čeprav se niso vrstile vse vrste na klasično očiščen odsek, npr. rakar). Leta 1997 je tako skupno število gnezdečih parov na klasično očiščenem delu že doseglo 96% vrednosti pred čiščenjem, na prilagojeno

Slika 5: Skupno število gnezdečih parov na klasično očiščenem odseku med letoma 1993 in 1997

Fig. 5: Total number of breeding pairs in standardly cleared section between 1993 and 1997

Slika 6: Skupno število gnezdečih parov na prilagojeno očiščenem odseku med letoma 1993 in 1997

Fig. 6: Total number of breeding pairs in adaptably cleared section between 1993 and 1997

očiščenem delu pa 73% (in to kljub temu, da ni bilo močvirskih trstnic v ruderalnem pasu).

PRIMERJAVA RAZLIK PO POSAMEZNIH VRSTAH

α) Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*

Na klasično očiščenem odseku odvodnika B bičja trstnica v letu sploh ni gneznila. Registrirani pa so bili štirje pojoči samci na vzporednih, bistveno manjših in močno zaraslih jarkih, ki so redno košeni in na katerih v preteklih letih ta trstnica ni gneznila.

Gnezditveni uspeh na teh skoraj presušenihih plitvih jarkih pa je vprašljiv, saj so

Sliki 7 in 8: Prilagojeno očiščen odsek A takoj po čiščenju (februar 1996) in maja 1997 (A. Sovinc)
Figs. 7 & 8: Adaptably cleared section A immediately after clearing (February 1996) and in May 1997

bili jarki sredi gnezditvenega obdobja pokošeni do tal. Zanimivo pa je, da je bilo skupno število parov bičjih trstnic na teh jarkih enako kot dve leti prej, ko so gnezdili na Strojanovi vodi (4 pari), kar dopušča možnost, da je šlo za iste pare, ki so se umaknili na bližnje, čeprav gnezditveno manj primerne jarke.

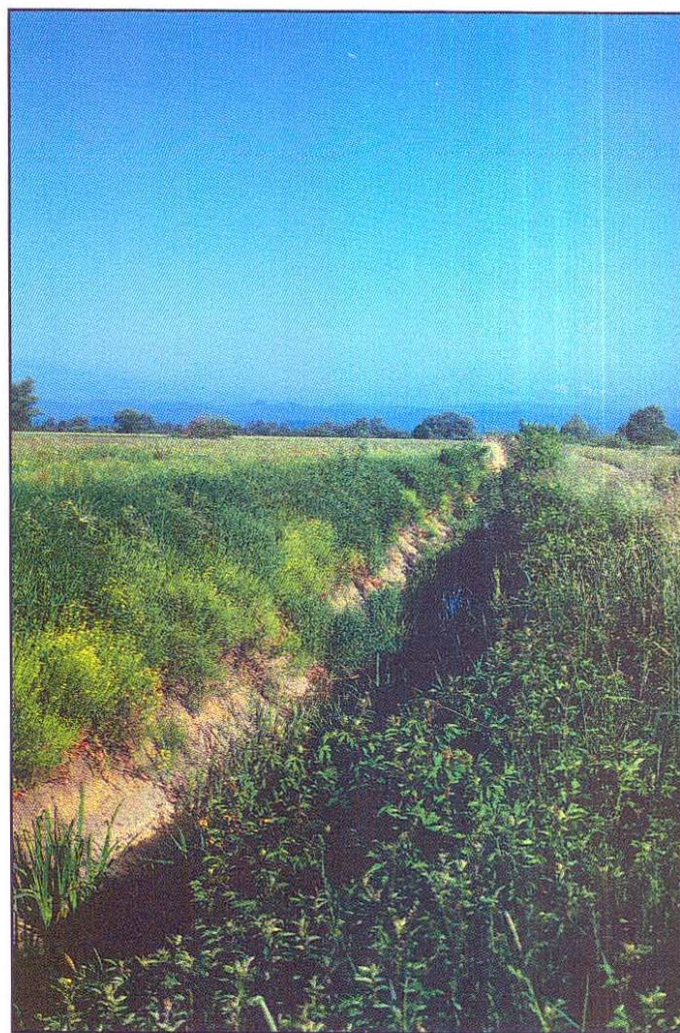
Na odseku A, kjer je bil ohranjen večji del trstičja, predvsem pa so se ohranile iz vode rastoče kopusče šašev, je število gnezdečih parov upadlo za dobro polovico.

Opazovanja so pokazala, da bičje trstnice nujno potrebujejo izpostavljene, iz vode rastoče osamljene bilke v bližini gnezda, ki jih uporabljajo kot pevška mesta (npr. steblike rogoza ali bička; in večje kopusče šašev), kamor skrijejo gnezdo. Ker se pri klasično očiščenem jarku odstranita oba elementa, gnezditiveni neuspeh pri tej vrsti ni presenetljiv.

Slika 9: Gnezdo bičje trstnice *Acrocephalus schoenobaenus* (A. Sovinc)

Fig. 9: Nest of Sedge Warbler *Acrocephalus schoenobaenus* (A. Sovinc)

Sliki 10 in 11: Klasično očiščen odsek B takoj po čiščenju (februar 1996) in junija 1997 (A. Sovinc)
Figs. 10 & 11: Standardly cleared section B immediately after clearing (February 1996) and in June 1997 (A. Sovinc)

Leta 1997, eno leto po posegu, so bili registrirani gnezditveni teritoriji bičje trstnice na obeh odsekih jarka. Število gnezdečih parov na posebej očiščenem odseku A je ostalo enako kot v letu takoj po čiščenju. Nepričakovano visoko pa je bilo število gnezdečih bičjih trstnic na klasično očiščenem odseku B; kar 7 gnezdečih parov. To potrjuje, da bičji trstnici ne ustrezajo preveč zaraščeni jarki, poleg kopuč šašev pa potrebuje tudi izpostavljene bilke, ki so v prvih letih po čiščenju, ko jih še ne preraste drugo rastlinje, celo bolj pozornost vzbujajoče pevsko mesto.

b) Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*

Močvirska trstnica na Barju gnezdi najpogosteje v različnih plevelih in zelnatih rastlinah. Tudi ob Strojnovi vodi so bila najdena gnezda predvsem v pasu ruderalne vegetacije ob trstičju na vrhu

brežine. Najdena pa so bila tudi posamezna gnezda v trstičju v prerezu jarka Strojanova voda. Značilno zanje je bilo, da so bila približno na sredini sestoja trstičja na brežini, skoraj vedno v bližini vrbovega grma, ki ga samci uporabljajo za pevsko mesto.

Število gnezdečih parov močvirskih trstnic se je na obeh odsekih jarka po čiščenju zmanjšalo za približno polovico.

Do zmanjšanja števila na prilagojeno očiščenem odseku A je prišlo predvsem zato, ker je bil izkopani material z dna jarka odložen prek ruderalne vegetacije. Na klasično očiščenem odseku B je bil izkopani material odložen v primerni oddaljenosti od jarka in v tankih plasteh.

Tudi odprtje koridorja v trstičju v prerezu jarka, ki je posledica čiščenja jarka in odstranitve vegetacije (četudi le s spodnjega dela ene brežine), negativno vpliva na gnezditev te trstnice. Prerez jarka, ki je

bil pred čiščenjem v celoti zarasel s trstičjem, je bil po posegu na vodni strani "odprt", kar očitno tej trstnici ne ustreza (premalo kritja za gnezdo). Močvirske trstnice so namreč pred posegom imele teritorije predvsem v tistih prerezih jarka, ki so bili v celoti prerasli s trstičjem (kar ne ustreza ne bičji trstnici ne rakarju). Med čiščenjem je bil odstranjen tudi velik del vrbovega grmovja, kjer močvirske trstnice s petjem pogosto branijo svoj teritorij.

V letu 1997 je bil opazen dvig populacije na obeh odsekih. Na klasično očiščenem je že gnezdilo 14 parov (leta 1994 19 parov), na odseku A 21 (leta 1994 pa 28), pri čemer je treba poudariti, da ruderalna vegetacija tudi po dveh letih še ni prerasla debelih nanosov neustrezno odloženega blata z dna kanala in so bile razmere za gnezdenje močvirskih trstnic skrajno neugodne.

c) Rakar *Acrocephalus arundinaceus*

Rakar je pričel gnezdit na obravnavanem delu jarka Strojanova voda šele leta 1994, trije do štiri pari so gnezdili tudi leta 1995. Trstičje na Strojanovi vodi sicer ni ravno idealno gnezdišče te ptice, pričetek njegovega gnezdenja na tem jarku pa se časovno ujema z drastičnim upadom populacije na komaj kak kilometer oddaljenih ribnikih v Dragi (Božič v VRHOVŠEK, 1994).

Na delu Strojanove vode, ki je bil očiščen na klasičen način po posegu, ni bilo pravih gnezditvenih možnosti za to trstnico. Tudi leto po posegu (1997) na odseku B rakar v razredčenem trstičju, brez starih steblik, ni gnezdil.

Prilagojeni način čiščenja jarka, ki odpira le sredinski koridor z vodno površino ob stranskih zaprtih sestojih trstičja, pa ni vplival na znižanje števila gnezdečih parov rakarjev. Rakar namreč tudi na trstičjih stoječih voda potrebuje odprta območja brez vegetacije. Tako kot leta 1994 so tudi v letih 1996 in 1997 na odseku A gnezdili trije pari.

d) Zelenonoga tukalica *Galinula chloropus*

Zelenonoga tukalica je na Strojanovi vodi pred čiščenjem gnezdila samo leta 1994. Posledic vodnogospodarskih del na

njeno gnezdenje na tem odvodniku tako ni bilo mogoče podrobneje preučiti, v tujini pa so bile takšne raziskave že opravljene (TAYLOR, 1983). Zanimivo je, da je en par ponovno gnezdil leta 1997, na prilagojeno očiščenem odseku A, kjer je bilo bistveno več "čistin" kot v letih pred čiščenjem. V obeh primerih je tukalica gnezdila na takšnih mestih, kjer je bil delež odprte vode ob ne preveč gosto zaraslem prerezu jarka razmeroma visok. Leta 1994 je bilo gnezdo blizu izliva jarka v Išico, tako da se je ptica zadrževala tudi na povsem odprtem delu večje reke. Očitno tudi tej vrsti ustrezajo odseki z odprto vodno površino, ki jo obrašča vegetacija.

e) Trstni strnad *Emberiza schoeniclus*

En oziroma dva pojoča samca trstnega strnada sta bila opazovana na trstičju odseka B v letih 1993 in 1994. Po čiščenju jarka februarja 1996 trstni strnad v tem letu ni pel na Strojanovi vodi. Par se je pojavil na vzporednem, sicer mnogo manjšem, vendar bolj zaraščenem in pretežno suhem jarku Ajdovček. Teritorij je bil zaseden na delu, ki leži vzporedno s klasično čiščenim delom jarka. Naslednje leto sta se pojavila dva para, tudi tokrat na delu jarka B; zanimivo pa je, da sta bila oba teritorija v dokaj majhnem trstičju, ki je ostalo po čiščenju. Na prilagojeno očiščenem odseku A je bilo trstičja nepri-merno več kot na odseku B, vendar trstni strnad od čiščenja struge pozimi 1996 tu ni gnezdil. Te ugotovitve so še posebej presenetljive, ker so opazovanja v okviru Lokalnega ornitološkega atlasa Ljubljanskega barja pokazala, da trstni strnad gnezdi v gosto zaraslih trstičjih, četudi so suha.

Vpliv načina čiščenja jarkov na gnezdenje te vrste tudi zaradi majhnega števila gnezdečih parov ni možno natančneje opredeliti.

DRUGE VRSTE PTIC V VPLIVNEM OBMOČJU JARKOV IN NJIHOV ORNITO-LOSKI POMEN

Med ugotovljenimi gnezdilkami na Strojanovi vodi sodi rakar med močno ogrožene vrste (E.2.c), bičja trstnica in

trstni strnad pa med ogrožene vrste (V 3.3.a) v aktualnem Rdečem seznamu ogroženih gnezdilk Slovenije (BRAČKO et al., 1994).

V času opazovanj med letoma 1993 in 1997 je bila vsako pomlad na vodi opazovana vsaj ena samica mlakarice z izpeljanimi mladiči, ki pa so se lahko izvalili kje v bližini. Poleg značilnih močvirnih in vodnih vrst so v prerezu jarka ali v do 30-metrskem pasu tik ob njem gnezdile še mnoge druge vrste, ki gnezditevno niso vezane le na podobne habitate. Med zanimivejšimi so bile naslednje vrste: veliki škurh *Numenius arquata*, kosec *Crex crex*, poljski škrijanec *Alauda arvensis*, drevesna cipa *Anthus trivialis*, repaljščica *Saxicola rubetra*, prosnik *Saxicola torquata*, rjava penica *Sylvia communis*, navadni kobiličar *Locustella naevia*, rjavi srakoper *Lanius collurio*, repnik *Acanthis canabina*, rdeči kalin *Carpodacus erythrinus*, veliki strnad *Miliaria calandra*. Jarek se je izkazal tudi kot zanimiva preletna postaja, predvsem za ptice pevke, vsako leto pa so na vrbovih grmih, štrlečih iz trstičja, v času spomladanske selitve prenočevale tudi rdečenoge postovke *Falco vespertinus*.

Na podobnih ali večjih odvodnikih na Ljubljanskem barju bi med gnezdilci lahko naleteli še na malega ponirka in številne ogrožene vrste (v oklepaju je podan njihov status v aktualnem Rdečem seznamu gnezdilk Slovenije; BRAČKO et al., 1994); npr. grahasta tukalica (močno ogrožena vrsta - E.2.a), mokož (močno ogrožena vrsta - E.2.c), morda celo mala bobnarica (močno ogrožena vrsta - E.2.a), trstni kobiličar (močno ogrožena vrsta - E.2.a), modra taščica (domnevno izumrla vrsta - Ex.1.1.a) in vodomec (močno ogrožena vrsta - E.2.a). Verjetnost njihovega gnezdenja bi se še povečala z določenimi tehničnimi ukrepi (npr. povečanjem vodne površine, globine, ureditev brežin itd.).

ZAKLJUČKI

Kljub negativnim vplivom, ki jih imajo izsuševalni jarki na ogrožene vrste vlažnih travnikov, so trstični jarki - ob dejstvu, da tam ni ne močvirij ne trstič - na Barju

trenutno pomembno gnezdišče nekaterih, tudi ogroženih, vrst ptic.

Čiščenje jarkov vpliva na gnezdenje ptic, negativne posledice pa so večje, če je čiščenje izvedeno na klasičen način. S prilagojenim načinom čiščenja teh jarkov je možno te posledice zmanjšati.

Pri bičji trstnici se je izkazalo, da je upad populacije na klasično očiščenem odseku večji, predvsem zato, ker sta s tem prizadeta ali uničena pomembna elementa, ki ju ta vrsta potrebuje za gnezditev: kopuče šašev, kamor skriva gnezdo, in izpostavljene bilke, ki jih uporablja kot pevsko mesto. Prilagojeni način čiščenja jarkov v veliki meri ohranja oba elementa. Posledice čiščenja jarka na gnezdenje te trstnice niso dolgotrajne. Bičji trstnici namreč ne ustrezajo pregosto zarasli odseki jarka. V drugem letu po čiščenju je bila zaraščenost profila ravno pravšnja za gnezdenje te vrste.

Močvirski trstnici ustreza močno zarasel prerez jarka, zato čiščenje jarka omeji gnezditvene možnosti za ptice s teritoriji v profilu jarka. Ker pa večji del populacije gnezdijo v ruderalni vegetaciji ob prerezu jarka, je zanjo izredno pomemben predvsem način odlaganja izkopanega materiala z dna kanala.

Klasičen način čiščenja jarkov ima najhujše in dolgotrajne posledice na gnezdenje rakarjev, predvsem zaradi odstranitve starega trstičja. Na prilagojeno čiščenem odseku pa upada populacije sploh ni bilo. Takšen način čiščenja jarkov je torej za to vrsto še posebej pomemben.

Prilagojeno očiščeni odsek jarka je prevzel tudi vlogo nekakšnega "refugija" oziroma reprodukcijskega jedra za ohranitev in kasnejšo širjenje populacije posameznih vrst.

Ugotovitve v prispevku se nanašajo izključno na trstične jake. Nedvomno so posledice klasično izvedenih del čiščenja jarkov, ki so obrasli predvsem z drevjem in grmovjem, na tamkajšnjo ornitofavno bistveno drugačne. Trstičje se razmeroma hitro obnovi, medtem ko so za obnovo primernih prebivališč in gnezdišč vrst, ki gnezdijo na drevju in grmovju ob odvodniku, potrebna leta ali celo desetletja. Pri pripravi smernic za odstranitev drevja in

grmovja med čiščenjem odvodnika je treba to upoštevati, sicer lahko katera izmed gnezdek (vsaj začasno) izgine.

LITERATURA

BRAČKO, F., SOVINC, A., ŠTUMBERGER, B., TRONTELJ, P., VOGRIN, M. (1994): Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdek Slovenije. *Acrocephalus* 67: 165-180.

SOVINC, A. (1995): Ekološko sprejemljivejši način izvajanja vzdrževalnih del na odvodnikih Ljubljanskega barja. VGI, Ljubljana.

TAYLOR, K. (1984): The influence of watercourse management on Moorhen breeding biology. *British Birds* 77: 144-148.

VRHOVŠEK, D. (1994): Najpomembnejši naravni dejavniki, ki vplivajo na ekološko ravnovesje biocenozo ribnikov v dolini Drage pri Igu. Raziskovalna naloga. Zavod za ribištvo. Mesto Ljubljana.

Vodnogospodarski inštitut (1986): Melioracijsko polje Resnik. Tehnična dokumentacija.

POVZETEK

V prispevku so predstavljeni rezultati primerjave gnezditve ptic v trstičnem jarku na Ljubljanskem barju pred in po opravljenem čiščenju jarka. Čiščenje je bilo izvedeno na dva načina: klasično, pri katerem se odstrani vsa vegetacija s koreninskim sistemom z dna in brežin jarka, in prilagojeno, kjer se je očistilo samo dno in del ene brežine, večina trstičja pa je bila ohranjena. Dolžina jarka je okoli 2000 metrov, trstičje pa prevladuje na okoli 63 % trase jarka.

Z metodo kartiranja je bila preučena gnezditvena ornitofavna v območju profila in do 30-metrskem pasu ne obeh straneh odvodnika v letih 1993, 1994, 1996 in 1997. Čiščenje je bilo opravljeno februarja 1996.

Izkazalo se je, da čiščenje jarka vpliva na gnezdeče vrste, še posebej na klasično očiščenem odseku in v prvi gnezditveni sezoni po čiščenju. Skupno je število gnezdečih parov v prvi sezoni po čiščenju upadlo za 66% na klasično očiščenem odseku in za 44% na prilagojeno očiščenem delu. V naslednjem letu se

je skupno število gnezdečih parov značilnih vodnih in močvirskih vrst na obeh odsekih že močno približalo tistemu pred čiščenjem (čeprav se niso vrstile vse vrste na klasično očiščen odsek). Leta 1997 je tako skupno število gnezdečih parov na klasično očiščenem delu že doseglo 96% vrednosti pred čiščenjem, na prilagojeno očiščenem delu pa 73%. Manjše povečanje števila gnezdečih parov na tem delu jarka je tudi posledica napačnega odlaganja usedlin, zato se vegetacija v pasu ob jarku ni obrasla.

Na klasično očiščenem odseku bičja trstnica v prvem letu po posegu sploh ni gnezdila, na prilagojeno očiščenem odseku pa se je število gnezdečih parov prepolovilo. V naslednjem letu je ostalo število gnezdečih bičjih trstnic na prilagojeno očiščenem odseku enako, na klasično očiščenem delu pa je bilo gnezdečih parov celo 75% več kot pred posegom. Bičji trstnici torej ne ustrezajo preveč gosti zarasli odseki, potrebuje pa posamezne izpostavljene bilke (pevska mesta) in kopuče šašev, kamor skrije gnezdo.

Večji del populacije močvirskih trstnic gnezdi v ruderalni vegetaciji ob prerezu jarka, manjši del pa spleta gnezda v trstičju v jarku. Tej trstnici ustreza gosti zarasel prerez jarka, saj se je po čiščenju jarka število gnezdečih močvirskih trstnic zmanjšalo približno za polovico. Pri tem pa je treba poudariti, da bi bil upad gnezdečih parov na prilagojeno očiščenem odseku bistveno manjši, če ne bi bile z dna in brežin odstranjene usedline odložene tako, da je bila onemogočena rast ruderalne vegetacije ob brežini. V drugi gnezditveni sezoni po posegu je bil opazen dvig populacije močvirskih trstnic na obeh odsekih.

Klasičen način čiščenja jarkov očitno najbolj prizadene rakarja. Populacija rakarjev na klasično očiščenem odseku sploh ni gnezdila v dveh sezonah po posegu, medtem ko na prilagojeno očiščenem odseku do upada populacije sploh ni prišlo. Rakarju ustrezajo očiščeni odseki z odprto vodno površino, ki jo obrašča trstičje z obeh strani jarka, za gnezdenje pa potrebuje tudi stare bilke trsta, ki jih po klasičnem čiščenju ni več.

Vpliv načina čiščenja jarkov na gnezdenje trstnega strnada in zelenonoge tukalice tudi zaradi majhnega števila gnezdečih parov ni bilo možno natančneje opredeliti.

Izkazalo se je tudi, da ima prilagojeno očiščeni del jarka vlogo reprodukcijskega jedra za ohranitev in kasnejše širjenje posameznih vrst.

SUMMARY

The article presents the results of the comparisons of birds breeding in a reed drainage channel at Ljubljansko barje prior and after its clearing. The clearing was carried out in two ways: standardly, during which the entire vegetation with its root system was removed from the bottom and the banks of the channel, and adaptably, when only the bottom of the ditch and a part of one bank was cleared and the major part of the reeds remained untouched. The length of the channel was some 2,000 m, with the reeds predominating on some 63% of the channel.

The breeding ornithofauna was mapped in 1993, 1994, 1996 and 1997 in the region of the channel's cross-section and in up to 30 m wide strip on both sides of the drainage channel (which was cleared in February 1996).

It turned out that the clearing of the channel had a strong impact on the breeding species, particularly in the standardly cleared section and during the first breeding season after the clearing of the ditch. The total number of breeding pairs was reduced in the first season after the clearing by 66% in the standardly cleared section, and by 44% in the adaptably cleared section. In the following years the total number of breeding pairs of the characteristic aquatic and marsh species in both sections almost equalled the number established prior to the clearing (even though not all of the species returned to the standardly cleared section). In 1997 the total number of breeding pairs thus reached, in the standardly cleared part, 96% of the value established prior to the clearing, and 73% in the adaptably cleared part. A minor increase in the number of breeding pairs in this part of the channel was also the result of the improper depositing of sediments, due to which the vegetation in the strip along the ditch could not be overgrown.

In the first year after the clearing, Sedge Warblers did not breed at all in the standardly cleared section, while in the adaptably cleared section the number of their breeding pairs was cut down by half. In the following year the number of breeding Sedge Warblers in the

adaptably cleared section remained the same, while in the standardly cleared part the number of breeding pairs was even by 75% higher than prior to the clearing. Sedge Warblers therefore do not favour too thickly overgrown sections, but they still do need separate exposed stalks (singing posts) and densely packed sedge where they can hide their nests.

The greater part of the Marsh Warbler's population breeds in ruderal vegetation in the cross-section of the channel, a minor part in the channel's reeds. This warbler favours a thickly overgrown cross-section of the channel, for after its clearing the number of breeding Marsh Warblers was reduced approximately by half. It has to be underlined, however, that the reduction of pairs breeding in the adaptably cleared section would have been much smaller had the sediments, which were removed from the bottom and the banks, been not deposited in such a way that the growth of ruderal vegetation along the bank was made impossible. In the second breeding season after the clearing a rise in the population of Marsh Warblers was noted in both sections of the channel.

The standard manner of channel clearing affects particularly the Great Reed Warbler. In the standardly cleared section these warblers did not breed at all in the two seasons after the clearing, while in the adaptably cleared part no reduction in their population was noted. Great Reed Warblers obviously favour cleared sections with open water surfaces surrounded by reeds on both sides of the ditch. For the breeding purposes they also need old reeds which, however, were totally removed during the standard clearing.

The impact of channel clearing on the breeding of Reed Buntings and Moorhens could not have been exactly established due to the small number of their breeding pairs.

During the survey it also turned out that the adaptably cleared section had a role of a reproduction nucleus for the preservation and eventual expansion of individual species.

Andrej Sovinc, Vodnogospodarski inštitut, Hajdrihova 28, 1000 Ljubljana

Močvirska uharica *Asio flammeus* najdena na Ljubljanskem barju

Short-eared owl *Asio flammeus* found at Ljubljansko barje

Davorin TOME, Al VREZEC

Novejša zgodovina opazovanj močvirske uharice v Sloveniji je dokaj skopa. V zadnjih 50 letih (do leta 1993) je bila opažena le štirikrat (SOVINC 1996). Po podatkih iz prejšnjega in začetka tega stoletja (PONEBŠEK 1916) pa včasih ni bilo tako. Ta sova je veljala za precej pogosto gnezdilko in selivko predvsem na Ljubljanskem barju.

Zadnje potrjeno gnezdenje močvirske uharice na Ljubljanskem barju datira v leto 1939 (Bačar v GEISTER 1995). Naslednji podatki, iz leta 1955, niso časovno in lokacijsko dovolj natančno dokumentirani, da bi jih danes lahko potrdili kot gnezditvene (Božič 1983), čeprav kakšnih močnih argumentov proti tudi ni. Zadnja novejša objavljena podatka o močvirski uharici z Ljubljanskega barja pa sta iz 7. in 13.8.1981 (Božič 1983), ki pa ju komisija za redkosti ni potrdila.

18.3.1997 sva pod smreko, nedaleč od osamelca Grmez na Ljubljanskem barju, našla skubišče s skoraj popolno zbirko sovjih peres. Sodeč po izpuljenih peresih sva ugotovila, da je bila sova plen neke ptice, najverjetneje kakšne večje ujede ali sove. Po značilno rjavo-okrasto prelivajočem se vzorcu na letalnih peresih sva sklepala, da gre za malo uharico, vendar sva pozneje, po primerjavi z materialom iz zbirke, s fotografijami in po podatkih iz literature svoj sklep morala spremeniti. Plen z Ljubljanskega barja je bila močvirska in ne mala uharica.

Ceprav ornitologi večinoma poznamo znake, s katerimi vrsti lahko zanesljivo ločijo - barva oči, barva perja okoli oči, dolžina peruti in ušesnih čopkov, širina in oblika prog na trebuhu in prsih... (sliki 3 in 4), pa si z njimi ob pogledu na kup razmetanega perja ne moremo kaj prida pomagati. V takem primeru so predvsem pomembne razlike med posameznimi

peresi (tabela 1). Primarna letalna peresa močvirske uharice so na splošno bolj koničasta in za spoznanje ožja in daljša, barva pa bolj svetlo rumena kot pri mali uharici, ki ima bolj rjasto- oziroma oranžno-rumenkasto obarvano perje (slike 1, 2 in 5). Barva je sicer zaradi velike variabilnosti slab znak za določanje.

Vsi trije evropski predstavniki rodu *Asio* (v Sloveniji se pojavljata le dva) imajo srednja repna peresa temnejša in z drugačnim vzorcem kot druga repna peresa. Ta značilnost je pri mali uharici manj opazna, bolj pa je opazna pri močvirski uharici (slika 6).

*Asio otus**Asio flammeus*PRIMARNA LETALNA PERESA
PRIMARIES

- 1) calamus (neporaščen del peresa) krajši
- 2) konica peresa lisasta (temne proge; na prvem peresu proge slabše vidne)

- 1) calamus daljši
- 2) konica peresa črna (temne proge niso opazne; pri zadnjih peresih je lahko na konici svetel rob, ki potem na sekundarnih peresih preide v svetlo oz. belo konico)

- 1) shorter calamus
- 2) feather tip spotted (dark stripes; less visible on first feather)

- 1) longer calamus
- 2) feather tip black (dark stripes imperceptible; on last feathers light edge may occur which on secondaries transforms into light or white tip)

SEKUNDARNA LETALNA PERESA
SECONDARIES

- 1) temnejša
- 2) v širši polovici peresa vedno temne proge
- 3) brez svetle oz. bele konice

- 1) svetlejša
- 2) v širši polovici peresa prog ni, lahko pa so tanke ali v obliki lis
- 3) s svetlo oz. belo konico

- 1) darker
- 2) dark stripes always in feather's broader part
- 3) no light or white tip

- 1) lighter
- 2) no stripes in feather's broader part or may be thin and patchy
- 3) with light or white tip

REPNA PERESA
TAIL FEATHERS

- 1) temnejša
- 2) 4 do 8 prog (število proti sredinskim peresom narašča)
- 3) proge tanke, manj ostro ločene, ob robovih peres se razpršijo

- 1) svetlejša
- 2) 3 do 5 prog (število proti sredinskim peresom narašča)
- 3) proge debelejšje (debelina proti sredinskim peresom narašča), ostro ločene, pogosto razširjene na robovih peresa (predvsem sredinska peresa)
- 4) svetla oz. bela konica

- 4) svetle oz. bele konice ni

- 1) darker
- 2) 4 to 8 stripes (number increasing towards central feather)
- 3) stripes thin, not so sharply divided, dispersed along feather edges

- 1) lighter
- 2) 3 to 5 stripes (number increasing towards central feather)
- 3) stripes thicker (thickness increasing towards central feathers), sharply divided, often wider on feather edges (particularly central feathers)
- 4) light/white tip

- 4) no light/white tip

Tabela 1: Nekaterne značilne razlike med peresi male uharice *Asio otus otus* in močvirske uharice *Asio flammeus flammeus*

Table 1: Some characteristic distinctions between the feathers of Long-eared Owl *Asio otus otus* and Short-eared Owl *Asio flammeus flammeus*.

Slika 1 in 2: Letalno in repno perje male uharice *Asio otus otus* (zgoraj) in močvirske uharice *Asio flammeus flammeus* (spodaj) (od leve proti desni si sledijo): 1. primarno letalno pero, 2. primarno letalno pero, sekundarno letalno pero, sredinsko (subsredinsko na spodnji sliki) repno pero, krajno repno pero (Ž. Vrezec)

Fig. 1 and 2: Flight and tail feathers of Long-eared Owl (top) and Short-eared Owl (bottom) (from left to right): 1st primary, 2nd primary, secondary feather, central (subcentral in bottom figure) tail feather, marginal tail feather. (Ž. Vrezec)

Slika 3: Primerjava male uharice *Asio otus* (desno) in močvirske uharice *Asio flammeus* (levo) - trebušna stran (B. Rubinič) **Slika 4:** Primerjava male uharice *Asio otus* (desno) in močvirske uharice *Asio flammeus* (levo) - hrbtna stran (B. Rubinič)

Fig. 3: Comparison between Long-eared Owl *Asio otus* (right) and Short-eared Owl *Asio flammeus* (left) - ventral side (B. Rubinič) **Fig. 4:** Comparison between Long-eared Owl *Asio otus* (right) and Short-eared Owl *Asio flammeus* (left) - dorsal side (B. Rubinič)

Slika 5: Primerjava primarnega letalnega perja male uharice *Asio otus* (desno) in močvirske uharice *Asio flammeus* (levo) (B. Rubinič) **Slika 6:** Primerjava repnega perja male uharice *Asio otus* (desno) in močvirske uharice *Asio flammeus* (B. Rubinič)

Fig. 5: Comparison between the primaries of Long-eared Owl *Asio otus* (right) and Short-eared Owl *Asio flammeus* (left) (B. Rubinič) **Fig. 6:** Comparison between tail feathers of Long-eared Owl *Asio otus* (desno) and Short-eared Owl *Asio flammeus* (left) (B. Rubinič)

ZAHVALA

Preparati so iz ornitološke zbirke Prirodoslovnega muzeja na Dunaju. Upravi muzeja in Borutu Rubiniču, ki je pripravil fotografiral, se najlepše zahvaljujemo. Za izdelavo risb se zahvaljujemo akademskemu slikarju Žarku Vrezcu.

LITERATURA

BOŽIČ, I. A. (1983): Ptici Slovenije. Lovska zveza Slovenije, Ljubljana.

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS, Ljubljana.

PONEBŠEK, J. (1916): Naše ujede. Carniola (letnik VII.), 49-57, Muzejsko društvo za Kranjsko, Ljubljana.

SOVINC, A. (1996): Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1994, poročilo Komisije za redkosti. *Acrocephalus*, 75/76 (17), 76-79, Ljubljana.

POVZETEK

18.3.1997 je bilo pri osamelcu Grmez na Ljubljanskem barju najdeno skubišče močvirske uharice, ki je nekdaj na Barju tudi gneznila. Članek zajema še ločevanje med peresi (primarna letalna peresa, sekundarna letalna peresa, repna peresa) male uharice *Asio otus* in močvirske uharice *Asio flammeus*.

SUMMARY

On March 18th 1997, the Short-eared Owl's plucking post was found on an isolated hill at Ljubljansko barje, where this bird was once known to breed. The article includes a chart in which distinctions between the feathers (primaries, secondaries, tail-feathers) of the Long-eared Owl *Asio otus* and Short-eared Owl *Asio flammeus* are presented.

Davorin Tome, Jamova 66,
1000 Ljubljana
Al Vrezec, Pražakova 11,
1000 Ljubljana

GRIVASTI IBIS *Geronticus eremita*

Na raziskovalni postaji Konrad Lorenz v Grnauu v Avstriji poskušamo osnovati stabilno kolonijo prosto živečih grivastih ibisov. Za to obstajata naslednja razloga:

Dolgoročno bi radi ustvarili tretji model za naše raziskovanje mehanizma družabnega življenja ptic. Grivasti ibis je za to nadvse primeren, saj se v biološkem pogledu močno razlikuje od dveh, s katerima se že ukvarjamo, to je sivo gosjo in krokarjem.

Naj bo rezultat našega poskusa pozitiven ali negativen, bi izkušnje, pridobljene med tem projektom, lahko bile zelo koristne v naslednjih projektih te vrste.

Projekt smo začeli spomladi z 12 neoperjenimi mladiči, ki smo jih dobili od dunajskega in insbruškega zoološkega vrta. Skrbno smo jih vzgajali, da bi vzpostavili trdno vez med njimi in njihovimi krušnimi starši in, prek te družbene vezi, z okoljem. Na tej osnovi smo jih lahko naučili tudi tega, kako se zavedati potencialnih plenilcev, kje morajo iskati hrano itd. Od dvanajstih mladičev se jih je 11 speljalo in se zdaj že potikajo po dolini, vendar noči prebijejo v za to namenjenem prenočišču, kjer so varni pred velikimi uharicami. Tu in tam odletijo daleč proč (eden izmed njih je bil viden celo v Frankfurtu na Odri v vzhodnem delu Nemčije tri dni potem, ko je odletel iz Grnaua, deset dni pozneje pa je bil že doma, in to v kar dobrem stanju. Le nekaj jih je postalo žrtev plenilcev, večina pa je bila vendarle uspešna v boju za preživetje in v iskanju hrane, predvsem žužek in polžev.

V tem trenutku je na dolgem poletu po Evropi menjajoče se število (2 - 4) grivastih ibisov. Vsak osebek nosi kovinski in tudi barven plastičen obroček. Večina jih nosi tudi radijski oddajnik, pritrjen k repu z zelenim trakom. Veseli bi bili vsake povratne informacije o opazovanju teh ptic, ki niso ravno plašne in jih je celo mogoče ujeti z roko. Če poznate koga, ki jih ima v ujetništvu, nam to prosim sporočite, saj že težko čakamo na njihovo vrnitev.

Kurt Kotrschal, Klara Tuckova, Barbara Zisser

Novi podatki o mušji listnici *Phylloscopus inornatus* v Sloveniji

New data on the Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* in Slovenia

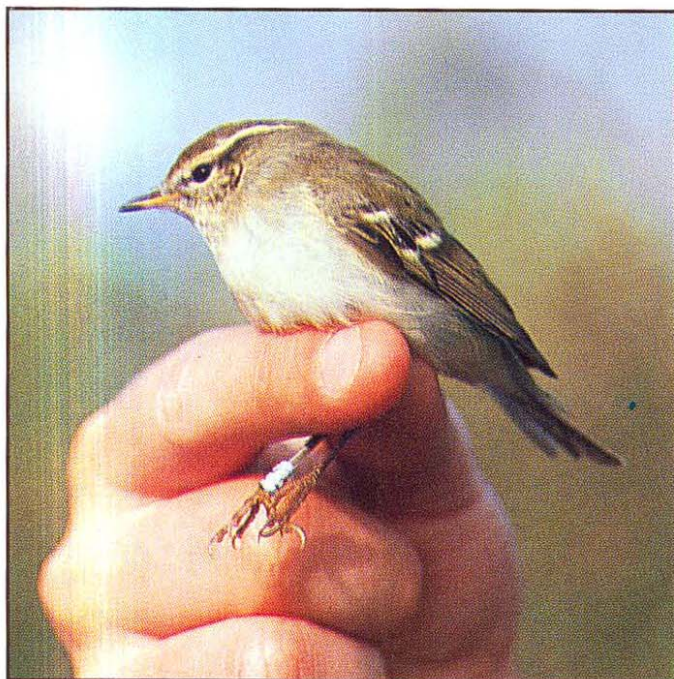
Dare ŠERE, Peter GROŠELJ

S to zelo redko vrsto listnice smo se v Sloveniji prvič srečali 2. oktobra 1991 na Vrhniku. Obročkal in fotografiral jo je naš sodelavec Igor Brajnik. Tako je prišla na seznam ornitofavne Slovenije tudi mušja listnica *Phylloscopus inornatus*. Temu dogodku smo takrat pripisali velik pomen, saj smo že dalj časa pričakovali, da se bo na ornitološki postaji ujela katera izmed redkih vrst listnic z vzhoda (ŠERE 1991). V mislih smo imeli kraljičico *Ph. proregulus*, debelokljuno listnico *Ph. schwarzii*, rjavo listnico *Ph. fuscatus* ter tudi dve vrsti listnic z evropskega severa. To sta severna listnica *Ph. borealis* in zelena listnica *Ph. trochiloides*.

13. oktobra 1996 pa je mušjo listnico ujel v mrežo pri Škofljici na Ljubljanskem barju naš sodelavec Jože Dolinšek. Čeprav jo je pravilno determiniral, nam jo je

vendarle prinesel pokazat na ornitološko postajo na Vrhniko. Tu smo jo stehali, izmerili dolžino peruti, fotografirali, določili starost in jo z obročkom LJUBLJANA S 45405 izpustili (sl. 1). Bila je prvoletna (1y), peruti je imela 57 mm dolge in tehtala je 6.5 grama.

10. oktobra 1997 pa me je z ornitološke postaje na Vrhniku poklical naš sodelavec Peter Grošelj in mi sporočil, da se je zjutraj v mrežo ujela mušja listnica. Po približno eni uri, ko smo mušjo listnico fotografirali in si jo dodobra ogledali, smo jo izpustili. Zanimivo je bilo njeno vedenje v naravi: zletela je v manjšo krošnjo bele vrbe in se dvakrat oglasila, podobno kot vrbja listnica, vendar bolj na kratko, z nežnim tii...tii. Takoj se je začela hraniti, in sicer tako, da je kratko poletavala 1 - 2 m v zrak ter lovila drobne žuželke in se vračala v

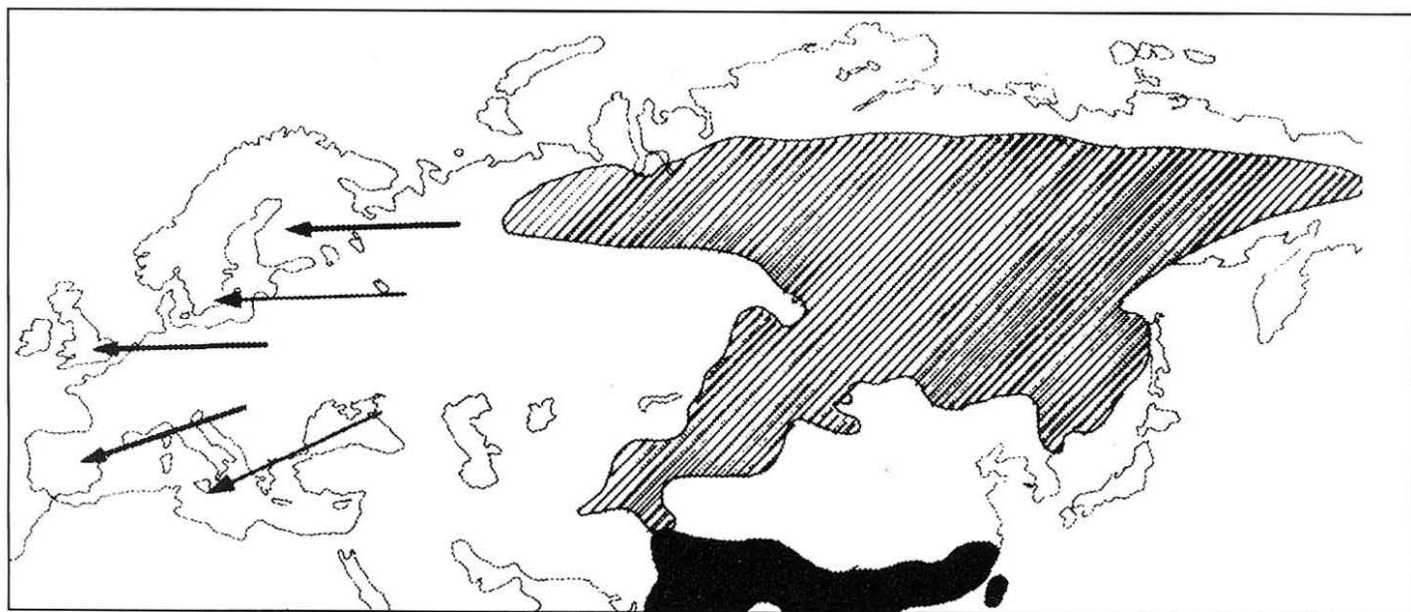
Slika 1: Mušja listnica *Phylloscopus inornatus*, 13. oktober 1996, Ljubljansko barje (D.Šere)

Fig. 1: Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus*, October 13th 1996, Ljubljansko barje

Slika 2: Mušja listnica *Phylloscopus inornatus*, 10. oktober 1997, Ljubljansko barje (A. Sovinc)

Fig. 2: Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus*, October 10th 1997, Ljubljansko barje

Slika 3: Razširjenost mušje listnice *Ph. inornatus* v Aziji in predeli kjer prezimuje (puščice označujejo, njen domnevni prilet v Evropo)

Fig. 3: Distribution of Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* in Asia and areas where it overwinters (arrows indicating its reputed flight paths to Europe).

notranjost krošnje. Čez nekaj hipov nam je izginila spred oči. Ker sem ravno tisti dan odhajal v Makedonijo, sem zaprosil člana Komisije za redkosti Andreja Sovinca, naj gre to listnico pogledat in fotografirat (sl. 2). Zbrani so bili naslednji biometrični podatki: starost prvoletna (1y), dolžina peruti 57 mm in teža 5.8 grama. Izpuščena je bila z obročkom LJUBLJANA S 94173.

Ko sem se čez deset dni vrnil iz Makedonije, mi je naš sodelavec Stane Kos povedal, da se je 19. oktobra 1997 ob Ljubljani pri Crni vasi na Ljubljanskem barju ujela v mrežo mušja listnica. Pri determinaciji te listnice je sodeloval tudi naš sodelavec Jelko Kozjak. Stane mi je povedal, da nista imela težav z določitvijo te vrste, ker sta bili na peruti dve izraziti rumenkasti črti. Ravno tako je zbujala pozornost izrazita nadočesna črta. Tudi noge so bile svetle pri tej mali listnici. V dnevnik obročkanih ptičev sta zapisala, da so bila posneta letalna peresa 3,4 in 5. Dolžina peruti je bila 54 mm. Izpustila sta jo z obročkom LJUBLJANA S 87931. Žal omenjena listnica ni bila fotografirana.

Ob tem je treba dodati, da so mušje listnice, ki so bile do sedaj ugotovljene v Sloveniji, pripadale nominatni podvrsti *inornatus*. Še do pred kratkim je bila znana podvrsta *Ph. inornatus humei*, to

je sivkasta mušja listnica, ki pa nima tako izrazite nadočesne črte in tudi proga prek peruti je manj izrazito obarvana. V priročniku za identifikacijo evropskih pevk (SVENSSON 1992) je sivkasta mušja listnica že obravnavana kot samostojna vrsta. Obstajajo še druge razlike med vrstama *inornatus* / *humei*, in to v gnezditveni razširjenosti, petju in oglašanju. In ravno zaradi vseh teh razlik je mednarodna komisija za avisistematiko (CSNA) priznala to (nekdanjo) podvrsto za samostojno vrsto *Phylloscopus humei* (SANGSTER et al. 1997). Sivkasta mušja listnica *Ph. humei* se v Evropi pojavlja bolj poredkoma, in to šele v pozni jeseni. Tako je bila ta listnica v Italiji decembra 1996 leta obročkana in opazovana na prezimovanju v januarju 1997 (Kravos ustno).

Morfološke značilnosti, številčnost in pojavljanja po Evropi, biometrični podatki in drugi podatki o mušji listnici so opisani že v 49. številki revije *Acrocephalus* na straneh 114 - 120 in jih zato ne bi ponavljala.

Gnezditvena razširjenost mušje listnice se vleče od severnih predelov Urala, prek vzhodne Sibirije do skrajne severovzhodne Azije in na jugu od Mongolije do Kitajske. Prezimuje v južni Kitajski, jugovzhodni Aziji in na Filipinih (HARRISON 1982, LEWINGTON et al. 1991).

Zbrani podatki o pojavljanju mušje listnice v evropskih državah že presegajo več sto podatkov na državo, v Veliki Britaniji pa jih imajo zbranih že nad 2.650 (LEWINGTON et al. 1991). Verjetno bo treba že v kratkem dopolniti karte zimske razširjenosti te vrste in vanje vključiti tudi Evropo.

V treh primerih, ko so bile mušje listnice obročkane na Ljubljanskem barju (13.X.96, 10.X. in 19.X.1997), je bila v prvem primeru nizka oblačnost, v drugih dveh pa delno ali zmerno oblačno vreme. Na ornitološki postaji na Vrhnikih smo v zadnjih letih ugotovili, da se na selitvi ujame največ ptic ob nizki oblačnosti, in to ne glede na ciklone. Baza oblakov je takrat na višini okoli 600 m nadmorske višine. V takšnih vremenskih razmerah je vidljivost bistveno zmanjšana in ptiči letijo tik nad dolinami, s tem pa se poveča možnost, da se ustavijo v predelih, ki jim ustrezajo za prehranjevanje in počitek. K temu uspehu pa je treba pripisati tudi novo metodo predvajanja nočnega efekta (NE), ki bistveno poveča število obročkanih ptic.

Komisija za redkosti (KRED) je potrdila vse navedene mušje listnice, ugotovljene pri nas.

LITERATURA

LEWINGTON I., ALSTROM P., COLSTON P. (1991): A Field Guide to the Rare Birds of Britain and Europe. HarperCollins.

SANGSTER G., CORNELIS J., HAZEVOET., ARNOULD B. van den BERG & C. S. ROSELAAR (1997): Dutch avifaunal list: taxonomic changes in 1977 - 97. Dutch Birding 19:21 - 28.

SVENSSON L. (1992): Identification Guide to European Passerines. STOCKHOLM.

SERE D. (1991): Mušja listnica *Phylloscopus inornatus* ugotovljena tudi v Sloveniji. Acrocephalus 49: 114-120.

POVZETEK

V Sloveniji so bile do sedaj ugotovljene štiri mušje listnice *Phylloscopus inornatus*. Prvi podatek je iz leta 1991 (2. oktober), preostale tri pa so bile ugotovljene 13. oktobra 1996, 10. oktobra 1997 in 19.

oktobra 1997. Vse so bile ujete v najlonske mreže na Ljubljanskem barju na nadmorski višini 300 metrov. Zbrani so bili biometrični podatki, v treh primerih so bile tudi fotodokumentirane in kasneje vse z obročki izpuščene. V vseh teh primerih je bilo vreme oblačno, vidljivost pa je bila na nadmorski višini od 600 metrov navzgor zelo slaba, kar je razlog, da so seleče se ptice letele bistveno nižje kot običajno med selitvijo. Slovenska Komisija za redkosti (KRED) je omenjene podatke tudi potrdila.

SUMMARY

In Slovenia, four Yellow-browed Warblers *Phylloscopus inornatus* have been recorded to date. The first record dates from 1991 (October 2nd), the other three from 1996 (October 13th) and 1997 (October 10th and 19th). All four were caught in nylon nets (for the needs of ringing) at Ljubljansko barje at an altitude of 300 m a.s.l. Biometric data were gathered, and in three cases the birds were photographed, ringed and released. In each of these cases the weather was cloudy, with very poor visibility above 600 m, which is the reason why the migrating birds flew much lower than usual during migration. All the above details have been confirmed by the Slovene Rarities Committee.

Dare Šere, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, SI-1000 LJUBLJANA

Peter Grošelj, Godovič 124, SI-5280 IDRJA

Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1995

Poročilo Komisije za redkosti

Rare bird species in Slovenia in 1995

Rarities Committee Report

Andrej SOVINČ

To je že šesto poročilo o redkih vrstah ptic v Sloveniji. Poročila o redkosti obravnava Komisija za redkosti pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. V poročilu so navedeni natančni podatki o opazovanih redkih vrstah, ki vsebujejo datum in kraj opazovanja, število osebkov, ime opazovalca in vir objave podatka. Aktualen seznam redkih vrst ptic

Slovenije za leto 1994 obsega 94 vrst in je bil objavljen v 75-76. številki *Acrocephalus*.

Podatki iz rubrik "m" in "n" so že objavljeni v predhodnih poročilih o redkih vrstah; glej *Acrocephalus* št. 58-59, str. 99-119 in 120-123, *Acrocephalus* št. 63, str. 45-49, *Acrocephalus* št. 73, str. 193-196 in *Acrocephalus* št. 75-76, str. 76-79.

Legenda/Legend:

slovensko ime - znanstveno ime vrste /(m,n);(o,p)/

Slovene name - scientific name /(m,n);(o,p)/

m število opazovanj (dogodkov) v zadnjih 50 letih, do vključno leta 1994, number of records in last 50 years, up to 1994;

n število opazovanih osebkov v zadnjih 50 letih do vključno leta 1994; (1944-94), number of birds in last 50 years, up to 1994;

o število opazovanj (dogodkov) v letu 1995, number of records in 1995;

p število opaženih osebkov v letu 1995, number of birds in 1995;

(m?,n?) število opazovanj (dogodkov) in opazovanih osebkov iz obdobja zadnjih 50 let (1944-94) še ni zbrano; številki v oklepaju ponazarjata število znanih dogodkov oziroma ugotovljenih osebkov, number of records (m?) and birds (n?) from the previous period not collected as yet; number in brackets refer to the number of already known records or birds;

B zadnji znani podatki o vrsti so iz časa do vključno leta 1949; številka ob črki B ponazarja število opazovanj oz. dogodkov, recorded at least once between 1800 and 1949, but not subsequently; number indicates the number of records.

1. **Ledni slapnik** - *Gavia immer* / (10?,18?);(2,3)/

28.12.1995, Ptujsko jezero, 2 ad. osebka, L.Božič, pisno

29.12.1995, Drava/Bresternica, 1 ad. osebek, L.Božič, pisno

2. **Rumenokljuni slapnik** - *Gavia adamsii* / (2,2);(0,0)/

3. **Ledni viharik** - *Fulmarus glacialis* B1

4. **Črnokljuni viharik** - *Puffinus yelkouan* / (15,+1096);(0,0)/

Dopolnilo za leto 1994:

22.10.1994, Strunjan, 16 osebkov, B.Rubinič, pisno

5. **Pritlikavi kormoran** - *Phalacrocorax pygmaeus* / (6,45);(2,24)/

20.2.1995, Sečoveljske soline, 8 osebkov, 6.3.1995, Sečoveljske soline, 12 osebkov,

Čmokljuni viharik - *Puffinus yelkouan*
Levantine Shearwater (T. Makovec)

14.4.1995, Sečoveljske soline, 2 osebka,
17.4.1995, Sečoveljske soline, 1 osebek,
vse I.Škornik, Falco 10:63

Ker gre zelo verjetno za isto skupino
prezimujočih pritlikavih kormoranov, so
omenjena štiri opazovanja privzeta kot
en zapis ob 23 opazovanih pticah (glej
spodaj; Rubinič navaja na isti lokaliteti ob
podobnih datumih kar 23 ptic).

Dopolnilo za leto 1994:

5.8.1994, Sečoveljske soline, 1 osebek,
24.9.1994, Strunjanske soline, 1 osebek,
2.10.1994, Sečoveljske soline, 16 oseb-
kov,

18.10.1994, Sečoveljske soline, 6 oseb-
kov,

12.11.-3.12.1994, Sečoveljske soline, 23
osebkov,

17.12.-27.12.1994, Sečoveljske soline,
23 osebkov, vse B.Rubinič, pisno

Pri dodatno zbranih podatkih za leto
1994 sta prvi dve opaznji obravnavani
ločeno (tudi na različnih lokalitetah),
opazanja med 2.10. in 27.12.1994 pa
štejejo kot prezimovanje skupine 23 ptic.

19.2.1995, Sečoveljske soline, 21 oseb-
kov,

11.3.1995, Sečoveljske soline, 23 oseb-
kov,

1.4.-6.5.1995, Sečoveljske soline, 1 ose-
bek,

9.12.1995, Sečoveljske soline, 6 oseb-
kov,

30.12.1995, Sečoveljske soline, 3 osebki,
vse B.Rubinič, pisno

Prva tri opazovanja sodijo še v okvir
prezimujoče skupine iz jeseni 1994 (ni nov
zapis), podatka z dne 9. in 30.12.1995 pa

kot poseben zapis, pri čemer bo v poročilo
za leto 1996 preverjeno, ali je šlo ponovno
za prezimovanje.

6. **Rožnati pelikan** - *Pelecanus onocro-
talis* / (0,0); (1,1) /

29.4.1995, Medvedce, 1 osebek,
M.Vogrin, Acrocephalus 71:98-100

Prvo opazovanje rožnatega pelikana v
obdobju zadnjih 50 let.

7. **Plevica** - *Plegadis falcinellus* /
(7,12); (0,0) /

Dopolnilo za leto 1994:

20.5.1994, Cerkniško jezero, 4 osebki,
B.Rubinič & A.Vrezec, pisno

8. **Rdeči plamenec** - *Phoenicopterus
ruber* / (1,1); (0,0) /

9. **Mali labod** - *Cygnus columbianus* /
(1,1); (0,0) /

10. **Labod pevec** - *Cygnus cygnus* /
(6,9); (1,2) /

28.1.1995, Ptujsko jezero, 2 osebka,
B.Štumberger, Acrocephalus 68-69-70:79

11. **Kratkoljuna gos** - *Anser brachyr-
hynchos* / (1,7); (0,0) /

12. **Kanadska gos** - *Branta canadensis*
/ (3,17); (0,0) /

13. **Belolična gos** - *Branta leucopsis* /
(2,2); (0,0) /

14. **Grivasta gos** - *Branta bernicla* /
(1,1); (0,0) /

15. **Rjasta gos** - *Tadorna ferruginea* /
(2,4); (0,0) /

16. **Črna raca** - *Melanitta nigra* /
(15,17); (0,0) /

Dopolnili za leto 1994:

22.1.1994, Ankaran, 2 osebka,
B.Rubinič, pisno

3.12.-27.12.1994, Sečoveljske soline, 1
osebek, B.Rubinič, pisno

17. **Brkati ser** - *Gypaetus barbatus* /
(1,1); (0,0) /

18. **Egiptovski jastreb** - *Neophron perc-
nopterus* B2

19. **Rjavi jastreb** - *Aegypius monachus*
B1

20. **Stepski lunj** - *Circus macrourus* B8

21. **Kratkoprsti skobec** - *Accipiter bre-
vipes* / (1,1); (0,0) /

22. **Rjasta kanja** - *Buteo rufinus* /
(2,3); (0,0) /

23. **Koconoga kanja** - *Buteo lagopus* /
(?,?); (2,2) /

18.12.1995, Ptujске toplice, 1 osebek,
L.Korošec, Acrocephalus 74:32

19.12.1995, Ptujsko jezero, 1 osebek, L.Korošec, *Acrocephalus* 74:32

-) Mali klinkač - *Aquila pomarina* / (2,3):(0,0)/

Vrsta gnezdi v Sloveniji, zato poročil o malem klinkaču v tem seznamu ne bomo več objavljali. Ker pa gre za redko gnezdilko in redkega naključnega gosta, so vsi zapisi o srečanju s to ujedno vredni objave v rubriki Iz ornitološke beležnice.

24. **Veliki klinkač** - *Aquila clanga* / (5,5):(0,0)/

25. **Kraljevi orel** - *Aquila heliaca* / (3,3):(0,0)/

Dopolnilo za leto 1992:

28.8. (Maribor) do 1.9.1992 (Primorska): prispevek o sledenju z oddajnikom označenega mladiča z Madžarske, ki se je spreletaval tudi prek našega ozemlja; Vogelwelt 116: 153-157.

Drugi zapis za zadnjih 50 let.

-) Mali orel - *Hieraaetus pennatus* / (5,6):(1,1)/

4.5.1995, Medvedce, 1 osebek, F.Janžekovič, pisno + diapozitiv

Dopolnila za pretekla leta:

26.4.1990, Draga/Kočevsko, 1 osebek, M.Perušek, *Acrocephalus* 75-76: 83

20.5.1990, Draga/Kočevsko, 1 osebek, M.Perušek, *Acrocephalus* 75-76: 83

4.9.1991, Draga/Kočevsko, 1 osebek, M.Perušek, *Acrocephalus* 75-76: 83

24.7.1992, Draga/Kočevsko, 2 osebk, M.Perušek, *Acrocephalus* 75-76: 83

30.8.1993, Ormož, 1 osebek, L.Božič, *Acrocephalus* 75-76:83

Pri obravnavi podatkov sta bili opazovanji iz leta 1990 obravnavani kot eno opazovanje iste ptice, druga pa kot ločena opazovanja. Za objavo teh podatkov je bilo na KRED dogovorjeno, da se poskusi najprej ugotoviti morebitni gnezditveni status malega orla na Kočevskem. Ti podatki so bili nato predstavljeni v Ornitološkem atlasu Slovenije. Opazovalcu Božiču se zato opravičujemo za kasno objavo njegovega potrjenega zapisa, ki je moral počakati, dokler niso bili objavljeni zapisi iz Kočevskega. To so prvi zapisi o opazovanju te vrste pri nas v obdobju zadnjih 50 let. Tudi iz starejših virov sta znana le dva zapisa za čas izpred 50 let. Zaradi statusa gnezdeče vrste pri nas v prihodnje ne bomo več objavljali zapisov

o tej vrsti med poročili o redkih vrstah; vsekakor pa je vsako srečanje s to ujedno vredno objave v rubriki Iz ornitološke beležnice.

26. **Sredozemski sokol** - *Falco eleonorae* / (2,2):(0,0)/

27. **Sokol plenilec** - *Falco cherrug* / (4,4):(0,0)/

28. **Pritlikava tukalica** - *Porzana pusilla* / (1,1):(0,0)/

29. **Mala droplja** - *Tetrax tetrax* B4

30. **Ovratničarka** - *Chlamydotis undulata* / (1,1):(0,0)/

31. **Velika droplja** - *Otis tarda* / (1,1):(0,0)/

32. **Morska sraka** - *Haematopus ostralegus* / (? , ?):(0,0)/

33. **Sabljarka** - *Recurvirostra avosetta* / (12,25):(1,1)/

6.5.1995, Sečoveljske soline, 1 osebek, B.Rubinič, pisno

Dopolnila za leto 1994:

27.4.1994, Sečoveljske soline, 3 osebk, B.Rubinič, pisno

11.5.1994, Vrbje, 2 osebk, M.Vogrin, *Acrocephalus* 74:14

4.6.1994, Sečoveljske soline, 1 osebek, B.Rubinič & A.Vrezec, pisno

34. **Prilivka** - *Burhinus oedicnemus* / (2?,2?):(0,0)/

Dopolnilo za leto 1994:

15.8.1994, Lešnica/Krka, 1 osebek, D.Denac, pisno

35. **Puščavski tekalec** - *Cursorius cursor* / (1,1):(0,0)/

36. **Severni dular** - *Charadrius morinellus* / (2,12):(0,0)/

37. **Rjava komatna tekica** - *Glareola pratincola* / (7,12):(1,2)/

12.5.1995, Medvedce, Pragersko, 2 os., D.Denac, pisno

38. **Stepska priba** - *Chettusia gregaria* / (2,2):(0,0)/

39. **Veliki prodnik** - *Calidris canutus* / (9,14):(0,0)/

40. **Ploskokljunec** - *Limicola falcinellus* / (3,3):(0,0)/

41. **Čoketa** - *Gallinago media* / (9,9):(0,0)/

42. **Progastorepi kljunač** - *Limosa lapponica* / (11,31):(0,0)/

43. **Tenkokljuni škurh** - *Numenius tenuirostris* B1

44. **Jezerski martinec** - *Tringa stagnatilis* /(?;?);(0,0)/

45. **Mali rumenonogi martinec** - *Tringa flavipes* /(1,1);(0,0)/

46. **Kamenjar** - *Arenaria interpres* / (14,19);(1,1)/

2.9.1995, Medvedce, 1 osebek, A.Šorgo, *Acrocephalus* 71:128

47. **Ozkokljuni liskonožec** - *Phalaropus lobatus* /(4,15);(0,0)/

48. **Ploskokljuni liskonožec** - *Phalaropus fulicarius* /(1,1);(0,0)/

49. **Lopatasta govnačka** - *Stercorarius pomarinus* /(3,4);(0,0)/

Dopolnilo za leto 1994:

17.6.1994, Piran-Strunjan, 1 osebek, najden mrtev (čisto svež, ni ga naplavilo morje), B.Rubinič, pisno

Tretji zapis o tej vrsti govnačke v zadnjih 50 letih in prvi s slovenske obale. Kadaver je bil dobro ohranjen, tako da je zelo verjetno, da je ptica poginila na obali. Kadaver je v zasebni zbirki.

50. **Bodičasta govnačka** - *Stercorarius parasiticus* /(3,3);(0,0)

51. **Velika govnačka** - *Stercorarius skua* B2

52. **Zalivski galeb** - *Larus genei* / (3,6);(0,0)/

53. **Srebrni galeb** - *Larus argentatus* / (+16,+34);(6,10)/

2.1.1995, Izola, 1 osebek, B.Rubinič & A.Vrezec, *Falco* 10:64 (*Larus argentatus argenteus*)

2.1.1995, Korte, 1 osebek, B.Rubinič, *Falco* 10:64

8.1.1995, Ptujsko jezero, 2 osebk, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

21.1.1995, Ptujsko jezero, 3 osebk, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

26.11.-25.12.1995, Ptujsko jezero, 2 osebk, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

26.11.1995, Ptujsko jezero, 1 osebek, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

Dopolnila za leto 1994:

19.11.1994, Ptujsko jezero, 1 osebek, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

27.11.1994, Ptujsko jezero, 3 osebk, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus*

argenteus)

4.12.1994, Ptujsko jezero, 4 osebk, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

4.12.1994, Ptujsko jezero, 1 osebek, B.Rubinič, pisno (*Larus argentatus argenteus*)

54. **Morski galeb** - *Larus marinus* / (2,2);(1,1)/

23.12.1995, Ormoško jezero, 1 os. ad., d. Denac, pisno

Tretji zapis za to vrsto galeba v zadnjih 50 letih.

55. **Ledni galeb** - *Larus hyperboreus* B1

56. **Črnogla čigra** - *Gelochelidon nilotica* /(6,7);(0,0)/

57. **Mala čopasta čigra** - *Sterna bengalensis* /(1,1);(0,0)/

58. **Kaspijska čigra** - *Sterna caspia* / (19,48);(0,0)/

59. **Mala njorka** - *Alca torda* B1

60. **Črna njorka** - *Cephus grylle* / (1,1);(0,0)/

61. **Mormon** - *Fratercula arctica* / (1,1);(0,0)/

62. **Koconoga stepska kokoška** - *Syrhaptes paradoxus* B3

63. **Copasta kukavica** - *Clamator glandarius* /(1,1);(0,0)/

64. **Snežna sova** - *Nyctea scandiaca* B2

65. **Bradata sova** - *Strix nebulosa* / (0,0);(1,1)/

14.1.1995, Trnovski gozd, 1 osebek, J.Mikuletič, pisno + skice

Na podlagi objave zapisa v reviji Lovec je opazovalec poslal terenske skice opazovane sove. Bradata sova je novo ugotovljena vrsta za Slovenijo; dodati pa je treba, da je bilo opazovanje s strani Komisije za redkosti portjeno s pripisom, da je verjetno, da je šlo za ptico, ki je ušla iz ujetništva.

66. **Skobčevka** - *Surnia ulula* B1

67. **Močvirska uharica** - *Asio flammeus* /(4,5);(0,0)/

68. **Bledi hudournik** - *Apus pallidus* / (1,1);(0,0)/

Dopolnilo za leto 1994:

1.4.1994, Ankaran, 1 osebek podvrste *illyricus*, B.Rubinič, pisno

Novo ugotovljena vrsta za Slovenijo; najbližja znana gnezdišča na polotoku Istra.

-) Sirojski detel - *Dendrocopus syriacus* / (7,7);(0,0)/

Zaradi statusa gnezdeče vrste v Sloveniji je sirijski detel črtan s seznama redkih vrst ptic. Vsa opazovanja te vrste pri nas pa naj bi bila objavljena v rubriki Iz ornitološke beležnice.

70. **Belohrbti detel** - *Dendrocopus leucotos* / (7,7);(0,0) /

71. **Uhati škrljanec** - *Eremophilla alpestris* / (1,3);(0,0) /

Dopolnilo za leto 1994:

23.9.1994, Jeprca, 3 osebk, T.Trilar, pisno
Novo ugotovljena vrsta za Slovenijo.

72. **Laški škrljanec** - *Melanocorypha calandra* / (1,1);(0,0) /

73. **Kratkoprsti škrljanec** - *Calandrella brachydactyla* / (3,31);(0,0) /

74. **Rumenoglava pastirica** - *Motacilla citreola* / (1,1);(0,0) /

75. **Španski kupčar** - *Oenathe hispanica* / (7,8);(0,0) /

76. **Grahastr drozg** - *Zoothera dauma* / (1,1);(0,0) /

77. **Robidna trstnica** - *Acrocephalus dumetorum* / (1,1);(1,1) /

21.9.1995, Vrhnik, 1 osebek ujet v mrežo, F.Bračko, *Acrocephalus* 83: 103-106

Drugi zapis za Slovenijo.

78. **Plevelna trstnica** - *Acrocephalus agricola* / (1,1);(0,0) /

79. **Svetlooka penica** - *Sylvia hortensis* / (2,2);(0,0) /

80. **Mušja listnica** - *Phylloscopus inornatus* / (1,1);(0,0) /

81. **Žalobna sinica** - *Parus lugubris* / (2,3);(0,0) /

82. **Planinska vrana** - *Pyrhocorax pyrrhocorax* / (1,2);(0,0) /

83. **Rožasti škorec** - *Sturnus roseus* / (6,48);(0,0) /

84. **Travniški vrabec** - *Passer hispaniolensis* / (1,1);(0,0) /

85. **Zlati vrabec** - *Passer luteus* / (1,1);(0,0) /

86. **Skalni vrabec** - *Petronia petronia* / (1,1);(0,0) /

87. **Severni repnik** - *Carduelis flavirostris* / (?);(0,0) /

88. **Beloperuti krivokljun** - *Loxia leucop-tera* / (2,2);(0,0) /

89. **Veliki krivokljun** - *Loxia pytyopsit-tacus* B1

90. **Smrekov kalin** - *Pinicola enucleator* B1

91. **Snežni strnad** - *Plectrophenax nivalis* / (?);(1,1) /

26.11.1995, Ptujsko jezero, 1 osebek, B.Rubinič, pisno

Dopolnilo za leto 1994:

20.11.1994, Cerklješko jezero, 1 osebek, K.Rižner in P.Kmecl, *Acrocephalus* 83: 121

92. **Laponski ostroglež** - *Calcarius lapponicus* / (5,5);(0,0) /

93. **Beloglavi strnad** - *Emberiza leucocephala* / (?);(0,0) /

94. **Gozdni strnad** - *Emberiza rustica* / (1,1);(0,0) /

95. **Mali strnad** - *Emberiza pusilla* / (6,6);(0,0) /

96. **Žametni strnad** - *Emberiza rutila* / (1,1);(0,0) /

POVZETEK

Seznam redkih vrst ptic v Sloveniji v letu 1995 je šesto letno poročilo Komisije za redkosti pri DOPPS in obsega 96 vrst. Podatki za tri vrste (mali klinkač, mali orel in sirijski detel) se v prihodnje ne bodo več beležili v okviru tega seznama, ker imajo omenjene vrste na osnovi dopolnjenih podatkov status gnezdečih vrst (seveda pa naj bi vse zapise o opazovanju teh treh vrst še vedno objavljali v rubriki Iz ornitološke beležnice).

Med 20 poročili za leto 1995 so podatki za 13 vrst (*G.immer*, *P.yelkouan*, *P.onocrotalus*, *C.cygnus*, *B.lagopus*, *R.avosetta*, *G.pratincola*, *A.interpres*, *L.argentatus*, *L.marinus*, *S.nebulosa*, *A.dumetorum* in *P.nivalis*). Objavljenih je tudi precej dopolnil za pretekla leta, in sicer za naslednje vrste: *P.yelkouan* (leto 1994), *P.falcinellus* (1994), *M.nigra* (1994), *A.heliaca* (1992), *R.avosetta* (1994), *B.oedicephalus* (1994), *S.pomarinus* (1994), *L.argentatus* (1994), *A.pallidus* (1994), *E.alpestris* (1994) in *P.nivalis* (1994). Skupaj je torej predstavljenih 20 poročil za leto 1995, 10 za leto 1994 in eno za leto 1992.

V letu 1995 je bila ugotovljena ena nova vrsta ptic za Slovenijo (bradata sova *Strix nebulosa*, s pripisom, da gre morda za ptico iz ujetništva). Robidna trstnica *Acrocephalus dumetorum* je bila ugotovljena drugič v Sloveniji. Prvič v zadnjih 50 letih je bil opažen rožnati pelikan *Peleca-*

nus onocrotalus, tretjič v zadnjih 50 letih (in drugič po letu 1994) pa morski galeb *Larus marinus*.

Izredno zanimiva so tudi poročila za leto 1994, ki so bila zbrana in potrjena pri Komisiji za redkosti šele v zadnjem času. Leto 1994 je poleg že v prejšnjem poročilu (*Acrocephalus* 75-76) omenjene nove vrste (črna njorka *Cepphus grylle*) postreglo s še dvema novima vrstama za Slovenijo, ki sta omenjeni v tem poročilu: blede hudournik *Apus pallidus* in uhati škrijanec *Eremophila alpestris*. Tretji zapis za zadnjih 50 let je najdba lopataste govnačke *Stercorarius pomarinus* v letu 1994. Posebej zanimiv je tudi način, kako smo izvedeli za drugi zapis o kraljevem orlu v zadnjih 50 letih pri nas: leta 1992 so s telemetrijskim načinom sledili mladega kraljevega orla z Madžarske, ki se je kar nekaj časa spreletaval nad Slovenijo. Članek je bil objavljen v nemški ornitološki reviji *Vogelwelt*.

Komisija za redkosti je poleg objavljenih podatkov v letu 1995 obravnavala tudi naslednja poročila, ki pa niso bila potrjena:

Falco biarmicus, 16.5.1992, Slivnica in 1.8.1994, Uršlja gora; *Nyctea scandiaca*, december 1994, Drava/Formin

Pri pripravi tega poročila so bili pregledani naslednji viri: *Acrocephalus* (vključno do številke 83), *Falco* (do številke 10), *Annales* (do leta 1997) in nekaj prispevkov za *Ornitološko kroniko* 1995.

Na koncu bi se želeli zahvaliti vsem, ki so posredovali poročila o opazovanjih redkih vrst. Komisija za redkosti pri DOPPS je predstavnik Slovenije v Evropskem združenju komisij za redkosti. Združenje je pred časom izdalo priporočilo vsem ornitološkim in drugim glasilom, da naj ne bi objavljali poročil o opazovanjih vrst z nacionalnega seznama redkih vrst, če niso bila predhodno potrjena s strani nacionalne komisije za redkosti.

SUMMARY

This is the sixth annual report of the Slovene Rarities Committee (KRED) and contains 96 species. There are 20 accepted reports from 1995, 10 from 1994 and

one from 1992. Three reports have not been accepted.

Highlights include:

- new species for Slovenia in 1995 (*S.nebulosa*, possibly escaped) and in 1994 (*A.pallidus* and *E.alpestris*),
- second record for Slovenia (*A.dumetorum*; 1995),
- first record for the last 50 years (*P.onocrotalus*; 1995),
- second record for the last 50 years (*A.heliaca*; 1992) and
- third records for the last 50 years (*L.marinus*; 1995 and *S.pomarinus*; 1994).

Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 1000 Ljubljana

UNIVERZA V MARIBORU
UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR
UNIVERSITY OF MARIBOR LIBRARY

Gospejna ulica 10
p.p. 223
2000 Maribor
SLOVENIJA
Telefon: 062/25-851
Telefax: 062/227-558
Telex: 33328 UKM SI

*Ornitološke revije
s celega sveta prejete
kot zamenjava
za Acrocephalus
in druga ornitološka
literatura, so nam na
voljo v Univerzitetni
knjižnici Maribor.*

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

VELIKI KORMORAN *Phalacrocorax carbo*
GREAT CORMORANT - 5 *Ictalurus nebulosus* caught in half an hour by two Great Cormorants on 19th October 1995 at Pernica reservoir

Dne 19. oktobra 1995 sva opazovala ptice na Perniški akumulaciji. V njej intenzivno vzrejujejo toplovodne vrste rib (krap, amur, sivi in srebrni tolstolobik). Ribe v Perniško akumulacijo pripeljejo iz ribogojnice v Račah v njihovem drugem letu starosti in jih izlovijo v naslednjem letu.

Med 9.45 in 10.15 uro sva se posvetila dvema velikima kormoranoma *Phalacrocorax carbo*, ki sta priletela na zgornjo akumulacijo. Prvi je bil odrasel, drugi pa mlad. Takoj po pristanku na vodi sta začela loviti. V pol ure opazovanja je odrasli kormoran ulovil 3 (tri) in mladi 2 (dva) ameriška somiča *Ictalurus nebulosus*. Pol ure kasneje sva na spodnji akumulaciji opazovala še dva kormorana, kako sta požrla vsak svojega somiča.

Akumulaciji so v tistih dneh začeli prazniti zaradi izlova rib. Kormorani so morali plavati med ribami drugih vrst, ki pa se jih niso lotili. Opazovala sva krape, ki so se metali iz vode le nekaj metrov stran od počivajočih ptic.

Ameriški somiči v Perniški akumulaciji za ribogojce nimajo ekonomske vrednosti. Ulovljene somiče v velikih količinah že med izlovom žive izpuščajo v reko Pesnico. Ker somiči konkurirajo ekonomsko zanimivim vrstam za bentoško favno, bi morali biti s stališča ribogojcev kormorani v Pernici dobrodošli. Vrste rib, ki jih gojijo v akumulaciji, so namreč zaradi velikosti prevelike, da bi lahko bile običajen plen za kormorane.

Andrej Šorgo, Ptujška 91, 2327 Rače

Franč Janžekovič, Maistrova 10, 2000 Maribor

RJAVA ČAPLJA *Ardea purpurea*

PURPLE HERON - Two on 12th April 1997 at Murska šuma near Lendava

Dne 12.4.1997 sem se ob 5. uri zjutraj s kolegom B. Štumbergerjem in F. Janžekovičem odpravil na ornitološki izlet v Mursko šumo in bližnjo mrtvico Mure - Murišo. Vreme je kazalo na lep, sončen in vroč aprilski dan, vendar je proti poldnevju pričelo pihati in postalo je znatno hladneje.

Ob prihodu v Mursko šumo smo v bližini avtomobila opazovali srednjega detla *Dendrocopos medius*, ki je iskal hrano na manjšem hrastu. Ves čas poti skozi gozd pa so nad nami vedno v isti smeri letele sive čaplje.

Ko smo prišli do mrtvice, je iz požganega obvodnega rastlinja zletela kozica *Gallinago gallinago*, takoj za njo pa puklež *Lymnocyrtus minimus*. Do trstišča, kjer se začne mrtvica poglabljati, je zletelo že osem (8) kozic. Na vodi smo med mlakaricami *Anas platyrhynchos* in sivimi čapljami *Ardea cinerea* opazovali še pet (5) regelj *Anas querquedula*, štiri samce in eno samico, ki so sedeli na izritih koreninah lokvanja.

Približno sredi mrtvice je iz ločja na nasprotnem bregu zletela rjava čaplja *Ardea purpurea* in takoj za njo še druga. Čaplji sta preleteli mrtvico in se spustili v ločje ob robu. Ko smo se jima približali, sta ponovno vzleteli in druga za drugo pristali na drevesu ob mrtvici. Po ponovnem pregledu mrtvice smo v zamočvirjenem predelu odkrili še eno rjavo čapljo, ki se je čez čas pridružila paru na drevesu. Vsi trije osebki so bili v poletnem perju.

Ob poti domov smo brez uspeha iskali kolonije poljskih vran *Corvus frugilegus* ter prešteli nekaj bornih ostankov nekdanj obsežnih kolonij kavk *Coleus monedula*. Kavke smo odkrili le še v vasi Gančani in v Beltincih, povsod drugod pa je ta neopazna ptica že izginila, mogoče za zmeraj.

Luka Korošec, Mlinska 14 a, 2251 Ptuj

ŽLIČARKA *Platalea leucorodia*
EURASIAN SPOONBILL - 3 on 19th May 1997
 at Sečovlje Salina

19.5. dopoldan so v sončnem in rahlo vetrovnem vremenu na položju v ustju Dragonje počivale tri (3) za čaplje preobilne ptice. Ker so dremale, je bilo treba počakati z dobrodošlico. Ko pa je nedolgo zatem ena izmed njih izvlekla kljun izpod

perja, sem se lahko pričel veseliti srečanja z žličarkami. Čeprav so počivale najmanj sto metrov proč, sem jih z opazovanjem očitno vznemiril, saj so se spreletele proti ustju, odkoder pa sem jih ponovno nehote pregnal, čeprav iz avta sploh nisem več stopil. Zdaj so se umaknile globlje v ustje, na široke zamuljene poloje, kjer so lahko nemoteno počivale. Iztok Geister, Kocjančiči 18, 6276 Pobegi

POSTOVKA *Falco tinnunculus*

SRAKA *Pica pica*

COMMON KESTREL, MAGPIE - Two nests only a metre apart, but the upper one with a roof occupied by Kestrel, on 21 May 1994 at Ljubljansko barje

Spomladi 1994 leta sem na vrhu smreke ob južni obvoznici pri izvozu Rudnik večkrat opazil osebek navadne postovke. Ko sem tja prišel 21. maja 1994 z Bogdanom Vidicem, sem se odločil, da mlade postovke zaznamujem z aluminijastimi obročki. Ko sem se povzpел do prvih vej, je s smreke zletela sraka. Takoj sem pomislil, da v smreki verjetno gnezdi samo sraka, saj postovk nisem videl. Ko sem priplezal do gnezda, ki pa ni bilo sračje (manjkala je "streha"), sem v gnez-

du zagledal sedem (7) mladih srak. Vse mladiče sem obročkal in dober meter nad seboj opazil še eno gnezdo. Zgradila ga je resda sraka (imelo je streho), vendar je bilo v gnezdu pet (5) mladičev navadne postovke, ki sem jih tudi brž obročkal. To pomeni, da sta na isti smreki istočasno hranili svoje mladiče sraka in navadna postovka. Dare Šere, Langusova 10, SI-1000 Ljubljana

ČRNA PROSENKA *Pluvialis squatarola*
GREY PLOVER - Two on 30th September 1997 at Sečovlje Salina

30.9.1997 sem se od zadnjega počitniškega dne poslovila v Sečoveljskih solinah. Zaradi lepega vremena niti nisem pričakovala česa posebnega, pa me je v enem izmed bazenov kljub temu razveselila črna prosenka. Za določitev sem seveda potrebovala nekaj časa, saj sem se z vrsto srečala prvič. Na pomoč so mi nevede priskočili avstrijski šolarji, ki so prosenko splašili, tako da sem si lahko ogledala njeno pod pazdušno perje, ki je bilo v tem primeru črno. Njej ob boku so se prehranjevali spremenljivi prodniki, mali martinec in progastorepi kljunač, domnevno prvoletni. Z dvema črnima prosenkama sem se v istem bazenu srečala spet 11.10.1997, tokrat so jima družbo delali komatni deževniki, dva beločela deževnika in spremenljivi prodniki. Katarina Senegačnik, Gorkičeva 14, 1000 Ljubljana

KOZAČA *Strix uralensis*

URAL OWL - A melanistic form on 15th December 1996 at Logatec

Nekako cunjasta po polno preživetem zimskem terenu na Cerkniskem jezeru sva se z D. Šeratom 15.12.1996 vračala domov čez Laze in Logatec. Bilo je ravno še tako svetlo, da sva na vrhu smreke tik ob cesti na začetku Logatca zagledala ptica z nenavadno veliko glavo. Je sova ali ne? sem upajoče pogledala Dareta, ki se je odločil za pravo ornitološko taktiko opazovanja, in sicer iz avta. Ko sva jo ujela v teleskop, naju je presenetila njena oba-

rvanost; razen živo rumenega kljuna je bila namreč popolnoma temnorjava. Velikost in splošni vtis (razmeroma dolg rep, zaokrožen obraz, aktivnost ob mraku) sta razen kozače izključila vse druge sovje vrste; poleg tega sem na društvu izvedela, da melanistične kozače sploh niso tako redke. Zanimivo je, da se brinovke, ki so se prehranjevale na travniku 30 metrov proč, sploh niso razburjale, čeprav je sova enkrat izvedla letalni manever do tal vrtače in nato nazaj na vrh smreke. Katarina Senegačnik, Gorkičeva 14, 1000 Ljubljana

SVILNICA *Cettia cetti*

CETTI'S WARBLER - Two caught and released on 19th September 1997 at Cerkniško jezero

19. septembra 1997 smo imeli v trstičevju ob Strženu na Cerkniškem jezeru ornitološki tečaj za bodoče obročkvalce. Obročkali smo srpične in bičje trstnice ter tudi dva rakarja. Najbolj pa smo bili presenečeni, ko sta se ujeli dve svilnici. Na osnovi biometričnih podatkov (dolžina peruti 55 mm in 10.9 grama ter 57 mm in 11.2 grama) sta bili obe samici. Po starosti pa sta bili prvoletna (1y) večletna

Svilnica *Cettia cetti* 19. 9. 1997, Cerkniško jezero (D. Sere)

(Ad)osebka. Nato smo svilnici v roki fotografirali in obročkani izpustili. Pri pregledu seznama do sedaj ugotovljenih ptic na Cerkniškem jezeru (Polak 1996) smo ugotovili, da do sedaj svilnica tu še ni bila ugotovljena. Dare Šere, Langusova 10, SI-1000 Ljubljana

ČRNOČELI SRAKOPER *Lanius minor* **LESSER GREY SHRIKE** - Two males on 26th June 1997 at Čadrže near Novo mesto

26. junija 1997 sem se mudil v vasi Čadrže pri Novem mestu, kjer gnezdi bela štoklja. V neposredni bližini njenega gnezda stoji visoka smreka ob neki hiši. Opazil sem, da na vrhu sedi malo večji srakoper. Ker sem imel pri sebi teleskop, sem si z veseljem od "blizu" ogledal črnočelega srakoperja. Sam pri sebi sem pomislil, kako zanimivo je, da sedi v vrhu smreke. No, v tistem se je spreletel in se usedel na svoje "pravo mesto", to je vrh topola. Tam je nepremično sedel dalj časa, tako da sem bil prepričan, da verjetno v enem izmed treh topolov vali samica. Še istega dne sem imel priložnost vnovič opazovati to pri nas sedaj kar redko vrsto. V trikotniku med vasmimi Smlednik - Gmajna - Gornje Ravno pri Novem mestu sem opazil črnočelega srakoperja s hrano v kljunu. Sedel je na suhi veji topola in odločil sem se, da topol fotografiram, in sicer tako, da je bilo lepo videti vasico Gornje Ravne z okoliškimi travniki. Ko sem končal s fotografiranjem, srakoperja ni bilo več. Na obe mesti, kjer sem tega dne opazoval črnočelega srakoperja sem se vrnil 3. julija 1997. Žal nisem opazil ne enega ne drugega. Dare Šere, Langusova 10, 1000 Ljubljana

VELIKI SRAKOPER *Lanius excubitor* **GREAT GREY SHRIKE** - A *Carduelis carduelis* found as Shrike's prey 8th to 13th November 1997 at Sotelsko jezero

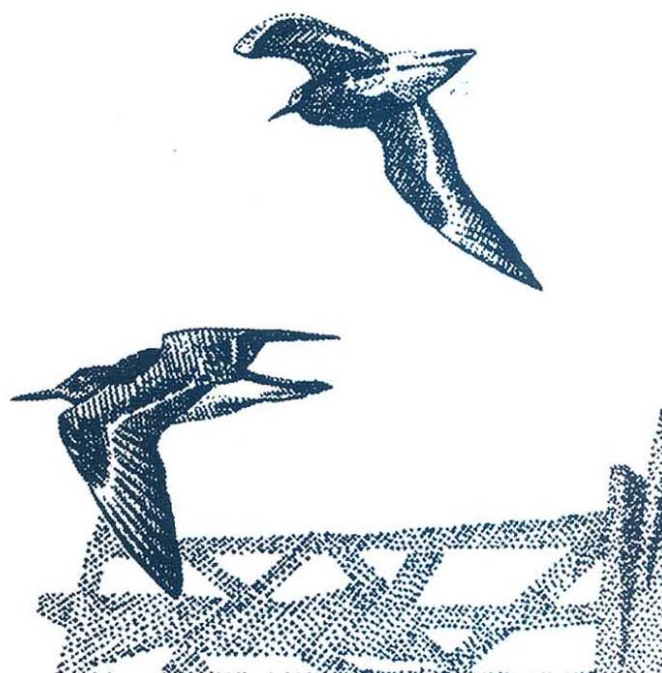
Danes, 8.11.1997, sem spet na Sotelskem jezeru, ura je 16 h, vreme pretežno oblačno s sončnimi obdobji, piha južni veter, temperatura je 17°C. Resnici na ljubo, veliko ptičev nisem opazil, vendar

Lišček *Carduelis carduelis* kot plen velikega srakoperja *Lanius excubitor*, 8.-13. 11. 1997, Sotelsko jezero (Z. Podhraški)

je le bil eden, ki je upravičil moj obhod tega območja. Najprej sem videl 1 sivo čapljo *Ardea cinerea*, takoj za tem tudi 12 rac mlakaric *Anas platyrhynchos* (5 samcev in 7 samic), nato je sledilo obdobje zatišja; tu pa tam sem le slišal oglašanje velikih sinic *Parus major*, poljskih vrabcev *Passer montanus* in domačih vrabcev *Passer domesticus* ter srak *Pica pica*. Nenadoma sem na vrhu suhega grma zagledal svetlo kepo, pogledam skozi daljnogled, srce pa mi je kar poskočilo, kajti srečal sem se z vrsto, ki je doslej še nisem imel priložnost opazovati. In seveda začel sem pisati oziroma opisovati tega ptiča: celotna spodnja stran je sivo bela, čez oči poteka črna proga (bolj močna je za očesom), peruti so črne z vidno belo liso, rep je črn in po robovih bel, hrbet, glava in čelo so pepelnato sive barve in tudi kljun je temen. Determinacija mi ni povzročala težav, čeprav sem se prvič srečal z velikim srakoperjem *Lanius excubitor*, razdalja opazovanja je bila od 30 - 40 metrov. Ko sem si ga dodobra ogledal, sem nadaljeval pot v upanju, da bom videl še katerega, pa ga nisem. Toda 50 metrov stran od velikega srakoperja sem odkril njegov plen, to je bil še cel lišček *Carduelis carduelis*; bil je zataknjen v rogovilo na vrbovi veji dobra 2 metra visoko. Posebnost te vrste srakoperja je ta, da plena ne nabada na trne, ampak ga zagozdi v rogovilo. Velikega srakoperja je možno opazovati v odprti pokrajini z grmovjem, drevesi, njivami in travniki. Kot posebnost morda velja omeniti, da veliki srakoper

najraje zasede območja, ki jih je poleti naseljeval rjavi srakoper *Lanius collurio*. Večinoma lahko opazujemo le posamezne osebkke, saj je veliki srakoper teritorialna ptica, tako 1 osebek zasede oziroma brani do 1 kvadratni kilometer teritorija. Ker me je zanimalo, kaj se bo zgodilo z uplenjenim liščkom, sem isto območje obiskal še 9., 11., 12. in 14.11.97. Velikega srakoperja sem videl vsakokrat, njegovega petja ali oglašanja pa nisem nikoli slišal. Lišček je bil v rogovili do 14.11., oziroma ga 14.11.1997 ni bilo več; tudi na tleh ni bilo nikakršnih sledi o njem. Razlaga za izginotje liščka je lahko dvojna: ali ga je pojedel veliki srakoper ali pa ga je našla kakšna sova ali kanja. 15.11.1997 sem bil spet na istem terenu, seveda je bil tam tudi veliki srakoper, danes sem imel prvič priložnost opazovati, kako se prehranjuje. Čeprav je bila razdalja opazovanja kakšnih 30 metrov, ni bilo možno videti kaj trga, po 10 minutah je z vrbe odletel, jaz sem pa hitro skočil pogledat, s čim se je prehranjeval, tokrat sem našel pritlikavo miš *Micromys minutus*. Čeprav v literaturi piše, da praviloma ne nabada plena, je tokrat to pravilo prekršil, saj je bila miš močno natakknjena na 1 centimeter debel štrcelj veje. Približno polovico miši je že pojedel. Podhraški Zdravko, Na livadi 16 a, 3250 Rogaska Slatina

Zanimivosti od koderkoli: Farma Gmajnice

Interesting observations from elsewhere: Gmajnice Farm

Obvarovana pred navali ornitologov, saj v lepem vremenu res kaže manj pestro plat, drugače pa v samem centru dogajanja, ptičjega namreč, leži farma Gmajnice desno od avtoceste Ljubljana-Razdrto, do nje pa vodi asfaltna pot, ki se odcepi od ceste Ljubljana-Brezovica pred gostilno Pri klobasarju. (Tržaška cesta). Za opazovanje so zanimivi pašniki, travniki in kanali, še bolj pa dva majhna bajerja, ki ležita v neposredni bližini kmetijskih poslopij. Eden je napolnjen z vodo (vanj so vložili ribe, zato je tam ob vikendih vedno veliko ribičev), drugega pa so izpraznili, ker je bila prej notri gnojnica in z veliko količino organskih snovi ustvarja idealne razmere preletnim pobrežnikom; poleg tega se v njem zadržuje veliko zelenih žab *Rana esculenta complex*, ki občasno zborujejo tako glasno, da se je nemogoče pogovarjati. Njuna skupna površina meri približno 300 kvadratnih metrov. Na farmi imajo poleg krav mlekaric tudi konje, koze in ovce, med katerimi se v času preleta nemirno prehranjuje veliko število različnih podvrst rumenih pastiric (staro ime

za to vrsto je ovčarica). Ne tako dolgo od tega je v bližnjem hrastovo-jelševem gozdu gneznila celo črna štoklja, sedaj pa imajo ravno za ta gozd velikopotezne gospodarske načrte; spremenjen naj bi bil namreč v industrijsko cono (kot da viška cona še ni dovolj opustošila Barja).

Farmo sva z D. Šeredom obiskovala od 22.4.-9.5.1997, opravljenih je bilo 9 teren-skih dni, pogoj za zanimiva opazovanja pa je bilo slabo vreme (dež ali vsaj oblačnost). Ptice praviloma sploh niso bile plašne, kar je po eni strani olajšalo opazovanje, po drugi pa sem upala, da se jim ta zaupljivost (ali pa sta bili to le lakota in utrujenost?) ne bo kdaj maščevala.

Zabeležila sva naslednje izključno preletne vrste:

Čopasta čaplja *Ardeola ralloides* : 28.4. (1 osebek v zimskem perju na pašniku pri konjih), 6.5. (2 osebkata sta počivala na pašniku pri konjih), 7.5. (2 osebkata, opazovala sta ju D. Šere in A. Sovinc), 8.5. (3 osebki, dva enaka kot 6.5. sodeč po obarvanosti), 9.5. (3 osebki, isti kot prejšnji dan). Mala bela čaplja *Egretta garzetta* : 28.4. (3 osebki so se spustili k bajerju). Velika bela čaplja *Egretta alba* : 8.5. (1 osebek, prehranjevala se je na travniku). Rjava čaplja *Ardea purpurea* : 29.4. (1 osebek, počivala na pašniku). Bela štoklja *Ciconia ciconia* : 30.4. (1 osebek, območje farme je le preletela). Reglja *Anas querquedula* : 22.4. (samec

Slika 1: Farma Gmajnice
(A. Sovinc)

Fig. 1: Gmajnice Farm
(A. Sovinc)

in samica na bajerju), 29.4. (samec na bajerju). Močvirski lunj *Circus pygargus* : 26.4. (samec je lovil na poljih pri farmi). Rdečenoga postovka *Falco vespertinus* : 30.4. (samec in samica sta lovila nad pašniki). Škrjančar *Falco subbuteo* : 8.5. (1 osebek, območje je le preletel). Sokol selec *Falco peregrinus* : 6.5. (1 osebek je preletel območje). Komatni deževnik *Charadrius hiaticula* : 28.4. (1 osebek se je hranil na razmočenih pašnikih). Mali deževnik *Charadrius dubius* : med 22.4.-8.5. so se stalno zadrževali na konjskih pašnikih, kjer je bil teren dovolj razmočen za nabiranje deževnikov in drugih nevretenčarjev. Njihovo število se je gibalo med 1 in 8 (največkrat 3 osebk).

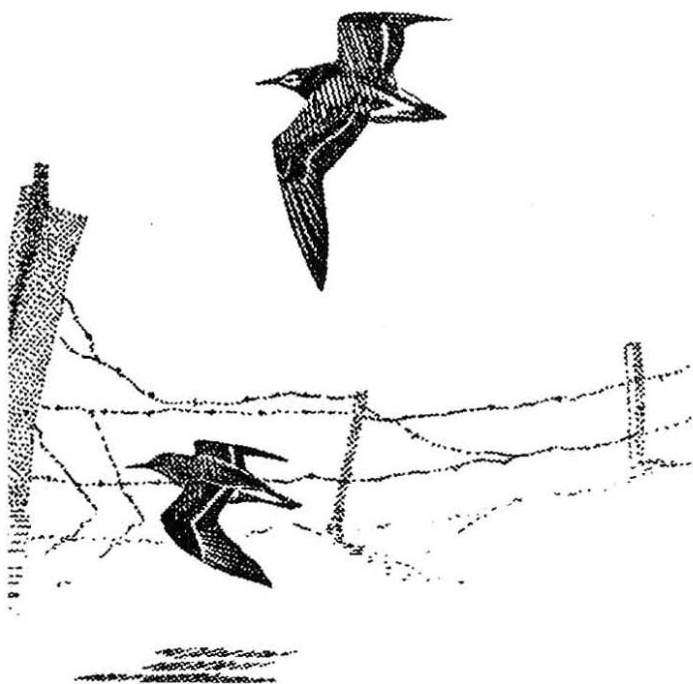
Temminckov prodnik *Calidris temminckii* : 7.5. (1 osebek, opazovan v izpraznjenem bajerju; opazovala sta ga D. Sere in A. Sovinc). Togotnik *Philomachus pugnax* : 22.4. (18 samic), 28.4. (20 samic), 29.4. (72 osebkov), 30.4. (okoli 70 osebkov je počivalo ob robu z vodo napolnjenega bajerja), 7.5. (6 osebkov, opazovala sta jih D. Sere in A. Sovinc), 8.5. (4 osebk so počivali pri bajerju), 9.5. (7 osebkov). Redko so bili opazovani pri prehranjevanju, ponavadi so spali ob polnem bajerju ali pa ob robu kanalov.

Čnoredi kljunač *Limosa limosa* : 29.4. (3 osebk, dva sta bila že svatovsko obarvana, tretji pa v zimskem perju, prehranjevali so se v izpraznjenem bajerju), 30.4. (2 osebk). Črni martinec *Tringa erythropus* : 30.4. (2 osebk sta preletela območje, Dare ju je prepoznal po oglašanju). Zelenonogi martinec *Tringa nebularia* : 8.5. (1 osebek se je oglasil v letu). Močvirski martinec *Tringa glareola* : skoraj vse terenske dni je bilo mogoče opazovati 1-18 ptic pri prehranjevanju v izpraznjenem bajerju.

Mali martinec *Actitis hypoleucos* : 23.4. (1 osebek), 8.5. (2 osebk sta pristala ob vodnatem bajerju). Kozica *Gallinago gallinago* : 23.4. (1 osebek, opazovana v kanalu na koncu površin, ki pripadajo farmi, večinoma je plaval med gostimi šopi rastlinja). Črna čigra *Chlidonias niger* : 7.5. (13 osebkov, pri skorajda pedantnem splakovanju deževnikov sta jih opazovala D. Sere in A. Sovinc), 8.5. (19 osebkov, včasih so se med lovom spustile

na pomol in nekaj časa počivale), 9.5. (9 osebkov). Beloperuta čigra *Chlidonias leucopterus* : 7.5. (3 osebk, opazovala sta jih D. Sere in A. Sovinc), 8.5. (1 osebek, skupaj s črnimi čigrami je na pašniku pri konjih nabirala deževnike in jih pred zaužitjem spretno očistila v bajerju), 9.5. (1 osebek, opazovano podobno vedenje kot prejšnjega dne). Črni hudournik *Apus apus* : 28.4. (1 osebek). Čebelar *Merops apiaster* : 30.4. (2 osebk sta preletela območje, po značilnem oglašanju ju je spoznal Dare). Smrdokavra *Upupa epops* : 30.4. (1 osebek slišan). Čopasti škrjanec *Galerida cristata* : 30.4. (1 osebek slišan). Breguljka *Riparia riparia* : 30.4. (1 osebek se je hranil skupaj s kmečkimi lastovkami). Vriskarica *Anthus spinoletta* : 22.4. (2 osebk, ena pregoljena, druga še zimsko), 30.4. (1 že pregoljen osebek). Mala čipa *Anthus pratensis* : 22.4. (1 osebek). Kupčar *Oenanthe oenanthe* : 22.4. (1 osebek), 26.4. (6 samcev in 3 samice), 28.4. (dva samca in 1 samica), 29.4. (4 samci), 6.5. (1 samec in 2 samici). Komatar *Turdus torquatus* : 22.4. (1 osebek, pel na hrastu).

Ko bo torej naslednjo pomlad na Barju slabo vreme in ne boste imeli časa iskati čapelj, ujed in pobrežnikov po prostranem Cerknjskem jezeru, si vzemite urico časa za farmo Gmajnice. Katarina Senegačnik, Gorkičeva 14, 1000 Ljubljana

Nove knjige New books

Glutz von Blotzheim, U. N. und K. Bauer (1997): Handbuch der Vögel Mitteleuropas Bd. 14/I-III. Aula Verlag Wiesbaden.

Po 35 letih dela je končan največji monografski projekt v ornitologiji, priročnik srednjeevropskih ptic, v katerem je obdelanih 531 vrst. Letos poleti je izšel zadnji, 14. zvezek, ki v treh snopičih na skoraj 2000 straneh ločeno obravnava tri družine: vrabce *Passeridae*, ščinkavce *Fringillidae* in strnade *Emberizidae*.

Obravnavanih je 39 palearktičnih in 7 nearktičnih vrst. Poleg številnih črno-belih risb, ki odlično ponazarjajo vedenje obravnavanih vrst, je v tem zvezku tudi pet barvnih strani, na katerih so naslikani peruti pinože in ščinkavca v odraslem in mladostnem perju, barvne variante brezovčkov, podvrsti brezovčka in vsi palearktični strnadi v mladostnem perju.

Ob poročanju o tako obsežnem priročniku seveda nihče ne pričakuje, da bo poročevalec prebral celotno besedilo, zato sem se bežno seznanil le z odlomki, ki obravnavajo za Slovenijo bolj zanimive vrste ptic. In med temi je zagotovo najbolj zanimiv laški vrabec.

Že leta 1834 ga je Gloger klasificiral kot podvrsto domačega vrabca, leta 1914 Chigi kot podvrsto široko pojmovane vrste, ki naj bi ji kot podvrsti pripadala tudi domači in španski vrabec, in v letih 1903-10 Hartert kot samostojno vrsto. Leta 1984 pa je Baumgart v laškem vrabcu prepoznal podvrsto španskega vrabca.

Temu mnenju sta se zdaj na podlagi ugotovljenega naraščanja podobnosti med tema dvema vrabcema od severa proti jugu areala pridružila tudi pisca srednjeevropskega priročnika. Čeprav je v knjigi objavljen nazoren zemljevid kontaktnega predela med domačim in italijanskim vrabcem in so na tem zemljevidu s presenetljivo natančnostjo na slovenskem ozemlju vnešeni podatki o obeh vrstah in njunih križancih, med referenčnimi avtorji ni najti Petra Grošlja, ki je takšen zemljevid objavil že leta 1980 v *Acrocephalus*. Kakorkoli že, slovenski

ornitologi se bomo morali opredeliti do na novo opredeljene povrste *P. hispaniolensis italiae* in premisliti, ali sprejememo podarjeno nam novo gnezdilko.

Druga za nas zelo zanimiva vrsta je skalni vrabec *Petronia petronia*. Kdo bi si mislil, da je ta vrsta v devetnajstem stoletju gneznila na Poljskem in v začetku dvajsetega v Nemčiji ter da sta iz druge polovice dvajsetega stoletja znana dva podatka o opazovanju v avstrijskem visokogorju (nad 2000 m), kar je nezdružljivo z današnjo predstavo o tej turkestanško mediteranski vrsti. No, resnici na ljubo je vrsta tolikanj zanimiva, da se je v priročniku znašel tudi podatek Milana Gjerkeša za Ankarano (3.5.1987), četudi le med podatki o selitvi.

Škrlatec *Carpodacus erythrinus* je tretja vrsta, ki me je posebej zanimala, saj sem svojčas domneval, da sega njegov gnezditveni areal v Evropi najjužneje prav v Slovenijo. No, podatek bi lahko veljal kvečjemu za Srednjo Evropo, vendar tudi s tem ne bo nič, saj nas Glutz von Blotzheim in Bauer uvrščata nekam drugam. Za škrlatca pravita: "Auf Balkan halbinsel lokaler Brutvogel in Rumänien, Bulgarien und Slowenien." So pa citirani tako prvi Šeretovi podatki z Ljubljanskega barja (1978, 1979) kot tudi zadnji Bračkovi iz Prekmurja (1990, 1993) o gnezdenju te vrste pri nas.

Seveda lahko obžalujemo, da Slovenija v tem priročniku, ki je veličasten poklon ornitologiji dvajsetega stoletja, bržkone zaradi nekdanje državnopravne neprepoznavnosti ni vključena v Srednjo Evropo. To pa niti ni ne vem kako pomembno, saj je priročnik posvečen monografskim prikazom vseh v Evropi živečih in pojavljajočih se vrst. Te so seveda tudi brez naših podatkov odlično obdelane, nam samim pa puščajo toliko več publicističnega prostora za objavljane suverenih podatkov ne glede na geografsko in še manj politično umestitev.

Iztok Geister

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Kratkoprstega škranca *Calandrella brachydactyla* v gnezditvenem obdobju ni težko prepoznati. Če ga že ne prepoznamo po petju in vedenju, se v mislih zanašamo na temno črto na vratu. Vendar je s črto dvojna težava; najprej ni vselej od daleč dobro vidna, lahko tudi kratko malo manjka (tudi prvoletni osebkje je nimajo), poleg tega pa je tudi pri poljskih škranjih kdajpakdaj (posebno v vetru) videti podobno liso. Kratkoprstega škranca je 2.6.1989 na rtu Kamenjaku fotografiral Borut Stumberger.

Kratkoprsti škranec na sliki nam kaže hrbet, kar pomeni, da ne vidimo njegovega svetlega poprsja s tisto značilno črto in prgiščem pik pod njo. Čeprav ima glavo zasukano v levo, kljun bolj slutimo kot vidimo, saj je ostrina na tistem mestu že precej slaba. Razveseljivo dobro pa se vidi rahlo rjasta zatemnina na temenu in dokaj jasna nadočesna maroga. Noge so videti presenetljivo temne, kar je v nasprotju z vsemi meni znanimi risbami kratkoprstega škranca.

Najzgovornejše pa je perje na hrbtu, še posebno, če ga primerjamo s perjem poljskega škranca. Na srečo je na voljo primerljiva fotografija poljskega škranca, ki je nastala v enakem poznospomladanskem obdobju. V celoti gledano je perje po hrbtu pri kratkoprstem škranju bolj kontrastno, kar pomeni, da je na temni podlagi več svetlih pramenov, če tako označimo vidni učinek obrabe na

Katera vrsta je to? Can you identify the species? (D. Šere)

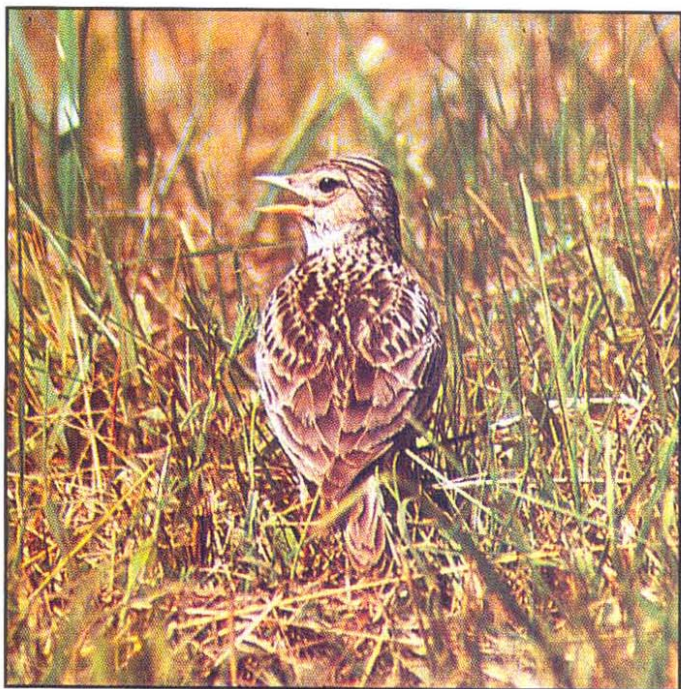
robvih peres, tako krovnih kot letalnih. Še prav poseben užitek pa je pogledati terciarna peresa, dobro vidna pri obeh pticah zlasti na desni peruti, ki so pri obeh vrstah zelo temna v primerjavi s krovci in letalnimi peresi. Lepo pa se tudi vidi, da ščitna peresa pri kratkoprstem škranju pokrivajo zložena letalna peresa v celoti, kar je znana posebnost te vrste.

Repna peresa pri škranjih nasploh, tako tudi pri naših dveh, ne povedo kaj prida, še posebno kadar so zložena.

Iztok Geister

Slika 1: Kratkoprsti škranec *Calandrella brachydactyla*, Short-toed Lark 2.6.1989, Rt Kamenjak (B. Stumberger)

Slika 2: Poljski škranec *Alauda arvensis*, Sky Lark 1.6.1994, Jovsi (M. Vogrin)

daleč
na
pot
se dvigne
Z drugega
konca sveta
se oglasi
in je doma
povsod
tu
kakor tam.
kakor tam.

mobitel

SLOVENSKI OPERATOR IMT & GSM
<http://www.mobitel.si>

MOBITELgsm

Globalni sistem mobilne telefonije - omrežna številka 041

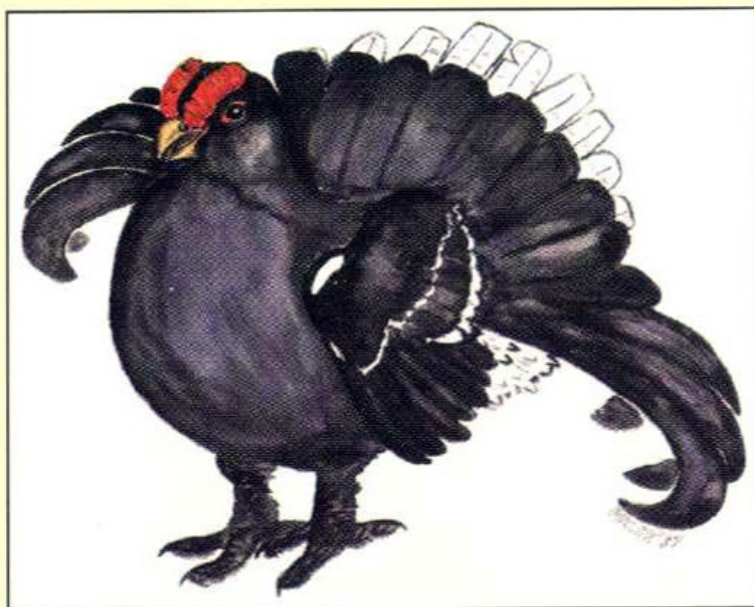
svoboden
KOTPTICA

VSEBINA

Svoboden kot ptica - ujeta v fotografijo (M. Pajk)	129
Vpliv čiščenja trstičnih jarkov na gnezdenje ptic (A. Sovinc)	133
Močvirska uharica <i>Asio flammeus</i> najdena na Ljubljanskem barju (D. Tome, A. Vrezec)	143
Novi podatki o mušji listnici <i>Phylloscopus inornatus</i> v Sloveniji (D. Šere, P. Grošelj)	148
Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1995 (A. Sovinc)	151
Iz ornitološke beležnice	157
<i>Phalacrocorax carbo</i> , <i>Ardea purpurea</i> , <i>Platalea leucorodia</i> , <i>Falco tinnunculus</i> , <i>Pic pica</i> , <i>Pluvialis squatarola</i> , <i>Strix uralensis</i> , <i>Cettia cetti</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Lanius excubitor</i>	
Zanimivosti od koderkoli: Farma Gmajnice	161
Nove knjige	163
Skrivnostna fotografija	164

CONTENTS

Free as a bird - caught in a photograph (M. Pajk)	129
Impact of drainage cleansing on birds breeding in reed ditches (A. Sovinc)	133
Short-eared owl <i>Asio flammeus</i> found at Ljubljansko barje (D. Tome, A. Vrezec)	143
New data on the Yellow-browed Warbler <i>Phylloscopus inornatus</i> in Slovenia (D. Šere, P. Grošelj)	148
Rare bird species in Slovenia in 1995 (A. Sovinc)	151
From the ornithological notebook	157
<i>Phalacrocorax carbo</i> , <i>Ardea purpurea</i> , <i>Platalea leucorodia</i> , <i>Falco tinnunculus</i> , <i>Pic pica</i> , <i>Pluvialis squatarola</i> , <i>Strix uralensis</i> , <i>Cettia cetti</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Lanius excubitor</i>	
Interesting observations from elsewhere: Gmajnice Farm	161
New Books	163
Mystery photograph	164

Fotografija na naslovnici: Belka *Lagopus mutus* (M. Pogačnik)
Vinjete: (S. Polak str. 143, zadnja stran ovitka; J. P. Smith str. 160 in 162)
Front cover: Ptarmigan *Lagopus mutus* (M. Pogačnik)
Drawings (S. Polak p. 143, back cover; J. P. Smith p. 160 and 162)